

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА**

**ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ
ТА ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ
БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
ДОКУМЕНТА**

Черкаси – 2013

УДК 025.32
ББК 78.371.1
З 14

Рецензенти:

Л. П. Капкаєва, директор Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Т. Шевченка

Н. В. Демченко, зав. інформаційно-бібліографічного відділу НБ ЧНУ ім. Б. Хмельницького

Укладач:

Н. Г. Конджарян, зав. відділу науково-методичної роботи НБ ЧНУ ім. Б. Хмельницького

Науковий редактор

директор наукової бібліотеки ЧНУ ім. Б. Хмельницького
канд. іст. наук, доцент,
Г. М. Голиш

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
наукової бібліотеки Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(протокол № 3 від 3 жовтня 2013 р.)*

З 14 Загальні вимоги та правила складання бібліографічного опису документа : метод. посіб. / Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Наук. б-ка ; уклад. Н. Г. Конджарян ; наук. ред. Г. М. Голиш. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. – 112 с.

На основі директивних, нормативних та методичних документів подано рекомендації зі складання та оформлення списків літератури, які є складовими частинами наукових робіт. Видання адресовано студентам та науково-педагогічним працівникам.

УДК 025.32
ББК 78.371.1

ЗМІСТ

Від укладачів	4
Бібліографічний опис документа	6
Приклади бібліографічного опису документа	21
Література.....	61
Додаток 1. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Державний стандарт України ДСТУ 3582-97	62
Додаток 2. Сокращение слов на русском языке. Межгосударственный стандарт ГОСТ 7.12-93	65

ВІД УКЛАДАЧІВ

Найважливішою проблемою кінця ХХ – початку ХХІ ст. стала розробка єдиних міжнародних стандартів бібліографічного опису і приведення національних стандартів у відповідність до міжнародних.

Необхідність у виданні цих рекомендацій викликана введенням в дію на території України (з 1 липня 2007 р.) нового національного стандарту **ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. (ГОСТ 7.1-2003, ІДТ)**. Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису.

Зважаючи на те, що науковці та студенти нашого навчального закладу постійно використовують у своїх наукових дослідженнях бібліографічний опис, що впливає із загальних вимог до однієї з важливих складових будь-якого наукового дослідження – списку використаних джерел, наукова бібліотека університету вважає необхідним надати інформацію студентам та науковцям про зміни, які відбулися у бібліографічному описі документа з введенням в дію нового стандарту.

Мета запропонованого видання – розглянути теоретичні і практичні питання бібліографічного опису документа, а також подати в компактній та зручній формі скорочені правила і типові зразки бібліографічного опису різних видів видань та неопублікованих документів. Подані методичні рекомендації, які розроблені на основі ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 і ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 та містять правила складання бібліографічних записів сучасних вітчизняних і зарубіжних документів на будь-яких носіях інформації всіх видів опублікованих (у тому числі депонованих) і неопублікованих документів – книг, брошур,

дисертацій, авторефератів дисертацій, серіальних та інших продовжуваних ресурсів, нотних, картографічних, аудіовізуальних, образотворчих, нормативних і технічних документів, електронних ресурсів, а також складових частин документів. При складанні посібника було використано низку інструктивно-нормативних документів, розроблених Російською бібліотечною асоціацією (АРБІКОН), Російською державною бібліотекою (РДБ) та Книжковою палатою України.

Подано рекомендації із вибору способу описування різних видів документів з урахуванням їхніх вихідних даних та специфіки видання, а також рекомендації із застосування обов'язкових та факультативних елементів бібліографічного опису.

Також детально розглянуто правила застосування граматичних розділових знаків і знаків приписної пунктуації.

У виданні запропоновано велику кількість прикладів бібліографічного опису із зазначенням деяких відмінностей залежно від його цільового призначення.

В додатках наведені повні тексти Державного стандарту України ДСТУ 3582-97 «Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі: загальні вимоги і правила» та державного стандарту Росії ГОСТ 7.12-93 «Библиографическая запись. Сокращения слов на русском языке: общие правила и требования»

Видання може бути використано для організації як традиційних карткових, так і електронних каталогів, інформаційних документів, а також для складання та оформлення списків літератури при оформленні наукових робіт студентів, викладачів, наукових працівників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС ДОКУМЕНТА

Бібліографічний опис (БО) – це сукупність бібліографічних відомостей про документ (автор, назва документу, місце і рік видання, загальна кількість сторінок тощо), записаних за певними правилами й призначена для його ідентифікації та загальної характеристики. Бібліографічний опис дає уявлення про зміст, вид, читацьке призначення документа. Без нього неможливо написати рецензію, реферат, огляд літератури, послатися на певне дослідження у науковому, навчальному виданні. Завдяки цьому бібліографічний опис широко використовується у науковій та інформаційній діяльності.

У 60-х рр. ХХ ст. в СРСР виникла потреба у створенні документа, дотримання якого було б обов'язковим для всіх установ і осіб, і який би забезпечував однотипність бібліографічних записів на рівні країни. У зв'язку з цим на Всесоюзній науковій конференції з каталогізації (1965 р.) було запропоновано підготувати державні стандарти на складання бібліографічних описів і оформлення документів, які були затверджені та видані у 70-х роках. Стандарти постійно переглядаються, удосконалюються та перевидаються. З переходом до комп'ютерних технологій постало питання створення єдиних міжнародних правил складання бібліографічного опису, де Україна є активним учасником у їх розробці та впровадженні.

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації розроблено новий національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи **Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. (ГОСТ 7.1-2003, ІДТ)**, який набрав чинності з 1 липня 2007 року.

Виконання функцій бібліографічного опису можливе за умов дотримання відповідної методики складання описів, однакової для всіх.

Бібліографічний опис джерел інформації для реферату, курсової, кваліфікаційної, дипломної, магістерської та наукових робіт складається відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи, дотримання вимог яких є обов'язковим :

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1- 2003, ІДТ)

ГОСТ 7.11–78 Сокращение слов и словосочетаний на европейских и иностранных языках в библиографическом описании;

ГОСТ 7.12–93 СИБИД Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке;

ДСТУ 3582 – 97 Інформація і документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила.

Залежно від документа, на який складено опис, розрізняють три його види:

МОНОГРАФІЧНИЙ бібліографічний опис складають на окремо виданий документ (книгу, окремий том або випуск багатотомного, серійного видання, окремо виданий стандарт, географічну карту, тощо);

ЗВЕДЕНИЙ бібліографічний опис – на багатотомне та серійне видання, тобто декілька томів, випусків, що складають єдине видання;

АНАЛІТИЧНИЙ бібліографічний опис складової частини документа, який складають на окрему наукову роботу зі збірки статей, на окремі тези із збірника тез, на окрему статтю із журналу або газети, окремий розділ та параграф документа.

Об'єктами бібліографічного опису є всі види опублікованих та неопублікованих документів на будь-яких носіях. Для забезпечення максимально точного бібліографічного опису його складають у тому

вигляді, в якому він представлений в об'єкті опису, безпосередньо маючи документ перед очима (**“de visu”**). Найбільш повним джерелом для складання описів книг, серійних видань та їхніх частин є титульний лист, титульний екран (перша або остання сторінка газети, перший аркуш тексту складової частини, титульний екран електронного ресурсу та ін.), на якому розташовані основні відомості видання. При відсутності у виданні необхідних відомостей вони можуть бути запозичені з інших джерел або сформульовані укладачем опису. У такому випадку наведені відомості подаються у квадратних дужках **[б. в.]** (без видавництва), **[авт.-упоряд. І. А Зязюн]** (автор-упорядник І. А. Зязюн). Квадратні дужки застосовуються у межах однієї області. Якщо суміжні елементи відносяться до різних областей, то кожен елемент береться в окремі квадратні дужки.

Бібліографічний опис, як правило, складається *мовою тексту видання*. Опис може складатися також мовою, якою подано місце видання та назва видавництва, коли текст написаний іншою мовою. У такому разі мову тексту документу вказують в описі.

При складанні бібліографічного опису можна застосовувати скорочення слів та словосполучень відповідно до стандартів ДСТУ 3582-97, ГОСТу 7.12-93 та ГОСТу 7.11-78. Не скорочується **загальне позначення матеріалу** та відомості, що відносяться до назви, якщо вони складаються з одного слова, а саме: підручник, монографія, енциклопедія та ін.

Новий стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, про який ми маємо намір проінформувати наших читачів, має суттєві відмінності від попередніх стандартів.

Перш за все – розширився набір обов'язкових елементів бібліографічного опису, а саме:

- перші відомості про відповідальність в усіх областях (в області назви та відомостей про відповідальність, області видання, області серії);

- додаткові відомості про видання;
- ім'я видавця, розповсюджувача тощо;
- основна назва серії та підсерії;
- Міжнародний стандартний номер серіального видання (ISSN);
- номер випуску серії чи підсерії;
- окремі примітки в описі певних видів документів (в описі електронних ресурсів – примітки про джерело основної назви, примітки про системні вимоги).

Відповідно до нового стандарту для розрізнення **приписної пунктуації** (умовні розділові знаки) та граматичної пунктуації застосовують проміжок в один друкований знак **ДО** і **ПІСЛЯ** приписного знака. Виняток – крапка та кома – проміжки залишають тільки після них. Знаки крапка з комою та три крапки до винятку не відносяться.

Бібліографічний опис складається з елементів бібліографічної інформації, які згруповані у вісім функціональних областей. Области бібліографічного опису (окрім першої) відокремлюються одна від одної знаком крапка і тире (. –).

Елементи бібліографічного опису відокремлюються розділовими знаками за загальними правилами синтаксису, а також умовними розділовими знаками, які допомагають орієнтуватися в описах, складених навіть незнайомими мовами:

- . – крапка й тире
- . крапка
- , кома
- : двокрапка
- ; крапка з комою
- / скісна риска
- // дві скісні риски
- ( ) круглі дужки

[ ] квадратні дужки

+ плюс

= знак рівності

Області (зони) та елементи бібліографічного опису подають в установленій послідовності :

Заголовок бібліографічного запису. Основна назва = Паралельна назва : Відомості, що відносяться до заголовку / Відомості про відповідальність. — Відомості про видання. — Специфічні відомості. — Місце видання : Видавництво, Дата видання. — Кількість сторінок : Ілюстрації ; Розмір + Супровідний матеріал. — (Основна назва серії, ISSN ; Номер випуску серії). — Примітки. — ISBN .

Бібліографічний опис складової частини документа (**аналітичний опис**) складається з двох частин. Перша містить відомості про складову документа, а друга – відомості про документ, у якому вміщено складову. Вони розділяються знаком дві скісні риски (//). Всі елементи і специфічні знаки в аналітичному описі розміщені за загальними правилами.

Схема аналітичного бібліографічного опису :

Заголовок бібліографічного запису. Основна назва : Підназва / Відомості про відповідальність (стаття, оповідання, глава, розділ) // (джерело, звідки взято інформацію) Основна назва : Підназва / Відомості про відповідальність. – Відомості про видання. – Специфічні відомості. – Місце видання, Дата видання. – Кількість сторінок. – (Основна назва серії, ISSN ; Номер випуску серії). – Примітки.

Заголовок

Якщо опис доповнюється заголовком бібліографічного запису, ім'я особи в заголовку наводять у формалізованому вигляді: спочатку прізвище, потім ім'я (можливо ім'я та по батькові) або псевдонім. Тільки у відомостях

про відповідальність є можливість зазначити, в якому вигляді особа, що несе інтелектуальну чи іншу відповідальність за документ, представлена в документі. Заголовок запису – факультативний елемент у відповідності до положень ISBD. Заголовок від опису відокремлюється крапкою.

Вид заголовку	Приклади
Заголовок, який містить ім'я особи	Коваль, А. Н. Рубенс, Пітер Пауль Сент-Екзюпері, Антуан де
Заголовок, який містить найменування організації	Академія наук УРСР. Інститут історії України. Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка. Наукове товариство ім. Шевченка (Торонто)
Заголовок, який містить найменування органу державної влади (в уніфікованій формі) Заголовок, який містить позначення виду матеріалу (уніфікована форма)	Україна. Верховна Рада Україна. Президент Україна. Кабінет міністрів Україна. Конституція (1991) Україна. Закони
Заголовок, який містить уніфіковану назву	Архів Троцького Библия. Ветхий завет
Заголовок, який містить позначення документа	ГОСТ 7.4-95 ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006 А. с. 1007970 СССР, МПК В 25 С 15/00 Пат. 51509 Україна, МПК?С 03 С 8/00, С 23, D5/02

Зона назви та відомостей про відповідальність

Звертаємо вашу увагу на зону назви та відомостей про відповідальність. В цій області введено новий елемент – **загальне позначення матеріалу** ([Текст], [Електронний ресурс], [Карти] та ін.)

Наприклад:

Мазепа, В. І. Культуроцентризм світогляду Івана Франка [Текст] : [монографія] /

Загальне позначення матеріалу є факультативним елементом і визначається бібліографуючою стороною.

Основна назва наводиться у тому вигляді, в якому вона подана у джерелі інформації, у тій послідовності і з тими ж розділовими знаками.

В документі	В описі
Географія світу Материки Країни	Географія світу. Материки. Країни
1000 великих битв XI – XX вв.	1000 великих битв, XI – XX вв.
Енциклопедія Театр	Театр : енциклопедія

Відомості, що відносяться до назви, подають у формі і послідовності, зазначених у джерелі інформації. Перед відомостями, що відносяться до назви, ставиться **двокрапка** через проміжок.

Стосовно правил вживання великої та малої літер у бібліографічному описі. Тут теж відбулися зміни, які продиктовані не тільки нормами мови, а й розділенням областей бібліографічного опису. Перші слова відомостей, що відносяться до назви та відомостей про відповідальність записуються з

малої літери, якщо вони не є власними назвами, першими словами назви чи цитатами. Винятком є загальне позначення матеріалу та будь-які назви в усіх зонах опису.

Мазепа, В. І. Культуроцентризм світогляду Івана Франка [Текст] : [монографія] / В. І. Мазепа ; Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : ПАРАПАН, 2004. – 232 с. – ISBN 966-8210-17-4.

Відомості про відповідальність

Відомості про відповідальність (автори, організації, редактори, укладачі, перекладачі, тощо) вказуються за косою рисою. За новим стандартом вони є обов'язковим елементом бібліографічного опису і подають у тому вигляді, в якому зазначено у документі.

Спочатку приводять ініціали, а потім прізвище автора, редактора, тощо. Статус особи пишеться з **малої літери**, кожна наступна група відомостей відділяється від попередньої крапкою з комою, всередині групи відомостей елементи відокремлюються один від одного комою. Організації вказують через кому. У списках літератури можна вказувати тільки перші відомості про відповідальність.

Редактори, укладачі

В документі	В описі
Під редакцією А. А. Іванова	під ред. А. А. Іванова
Укладачі: А. А. Смірнов, Б. Б. Сергієнко, А. А. Іванов	уклад.: А. А. Смірнов, Б. Б. Сергієнко, А. А. Іванов
Укладачі: Іванов А. А., Петров В. В., Науменко Г. Г., Савченко С. С., відповідальний укладач А. А. Іванов	уклад.: А. А. Іванов (відп. уклад.) [та ін.]
Наукові редактори: Москвін Є. Н., Васильєва С. П., Мартинов Д. Д.	наук. ред.: Є. Н. Москвін, С. П. Васильєва, Д. Д. Мартинов

Редактори: Л. Л. Лапіна, О. В. Дорожко, С. С. Ветров, А. Н. Андреева	ред.: Л. Л. Лапіна [та ін.]
Редакційна колегія: С. Ю. Чундак (голова редколегії), І. Є Барчій, С. М. Сухарєв	редкол.: С. Ю. Чундак (голова), І. Є. Барчій, С. М. Сухарєв
Редакційна колегія: Іванов А. А. (відповідальний редактор), В. В. Петренко, Г. Г. Сидоренко, Б. Б. Степанов, Н. П. Голуб	редкол.: А. А. Іванов (відп. ред.) [та ін.]

Колективні автори (організації)

В документі	В описі
1- 2 організації Міністерство освіти і науки України Ужгородський національний університет	М-во освіти і науки України, Ужгородський нац. ун-т
3 організації Національна академія педагогічних наук України Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського	Нац. акад. пед. наук України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського

<p>4 організації (та більше)</p> <p>Академія педагогічних наук України</p> <p>Управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації</p> <p>Національний гірничий університет</p> <p>Інститут гуманітарних проблем</p>	<p>Акад. пед. наук України [та ін.]</p>
--	---

Відомості про видання

Зміни, що стосуються зоні видання, подають у послідовності, зазначеній у джерелі інформації. Порядковий номер видання не виноситься на перше місце, як це було раніше. Додаткові відомості про видання (виправлене, доповнене, стереотипне, тощо) та перші відомості про відповідальність, які відносяться до конкретного зміненого документа, є обов'язковим елементом, наприклад:

- . – 2-е вид.
- . – 2-е вид., перероб. та доп.
- . – Вид. 4-е, скор.
- . – Вид. 3-є, доп.;
- . – 5-е вид., стер.
- . – 5-е вид., випр.
- . – 7-а ред.

Інші відомості про видання наводять так само, як вони зазначені в документі, дотримуючись знаків пунктуації, наприклад:

- . – Перевид.
- . – Офіц. вид.

Для репринтних, факсимільних та інших передруків вказують рік видання оригіналу:

- . – Репринт. відтвор. вид. 1884 р.
- . – Факс. відтвор. вид. 1911 р.
- . – Передрук з вид. 1885 р.
- . – 7-а ред.

Числівники в описі наводять у такій формі, як їх подано у виданні (римськими, арабськими цифрами, у словесній формі). Римські цифри, а також цифри у словесній формі записують арабськими цифрами при зазначенні дати виходу видання, повторності видання, номерів або випусків багатотомних і серійних видань. Кількісні числівники наводять без нарощування закінчень (у 5 т. – у п'яти томах), а порядкові – з нарощуванням (3-є вид. – третє видання).

В документі

Том 5

Випуск II

Том другий , книга перша

Випуск 5 і 6

В описі

Т. 5

Вип. 2

Т. 2, кн. 1

Вип. 5-6

Зона специфічних відомостей

Зона специфічних відомостей розміщена у бібліографічному описі після зони видання і є новою для загального переліку зон. Вона використовується для особливих видів публікацій (стандарти, технічні умови, патенти, нотні видання, картографічні документи, окремі серійні документи) або для документів на специфічних носіях (електронні ресурси, мікроформи), наприклад:

Квартет [Ноти] : для 2 скрипок, альта і віолончелі / Андрій Ешпай. –

Партитура. –

При описі картографічних документів в цій зоні вказують наступні відомості, що вміщені в запропонованому джерелі: масштаб, картографічну проекцію, координати, відомості про рівнодення чи епоху в зоряних картах.

При описі нотних документів – наводять відомості про форму викладу нотного тексту: партитурі, партіях (голосах), дирекціонах.

При описі нормативних документів по стандартизації – вказують позначення документа, що діяв раніше, дати введення, строки дії об'єкта бібліографічного опису.

При описі патентних документів – вказують реєстраційний номер заявки на патентний документ, дату її подання (надходження), дату публікації і (або) відомості про офіційне видання, в якому опубліковані відомості про патентний документ; відомості про конвенційний пріоритет: дату подання заявки, номер і назва країни конвенційного пріоритету. Назву країни приводять у круглих дужках.

Зона вихідних даних

Зміни в зоні вихідних відомостей пов'язані з формою представлення відомостей про місце видання, ім'я видавця: їх слід наводити у формі та відмінку, зазначених у джерелі інформації, лише в називному відмінку. Відомості про видавця за новим стандартом мають статус обов'язкового елемента.

В документі	В описі
Видавництво «Наука»	Наука
Видавничий дім «Новий підручник»	Новий підручник
ЗАО «Євро-Адрес»	Євро-Адрес
Парламентське видавництво	Парламентське видавництво
Видавництво Київського університету	Видавництво Київського університету

ЗГУ	ЗГУ
Видавець А. В. Поливода	Поливода А. В.
УНВЦ “Рідна мова”	Рідна мова

Місце видання за новим стандартом наводиться повністю, або згідно з правилами скорочення назв. Для неопублікованих матеріалів місце видання не приводиться, скорочення [б. м.] в цьому випадку не проставляється

Скорочення назв міста видання:

Д. – Дніпропетровськ;

К. – Київ;

Л. – Львів;

О.– Одеса;

Сімф. – Сімферополь;

Т. – Тернопіль;

Х.– Харків;

М. – Москва;

С.Пб. – Санкт-Петербург

Рік видання за новим стандартом наводиться обов’язково, навіть коли він відсутній в документі. Він повинен бути встановлений хоча б приблизно. В таких випадках дату видання наводять у квадратних дужках разом зі знаком запитання, наприклад: [2007?]. Позначення [б. р.] (без року) в описі не наводять, наприклад:

, 2009

, [2009?]

, [1900]

, [1898 або 1899]

Зона фізичної характеристики

У зоні **фізичного опису** вміщують кількісну характеристику документа – кількість матеріальних одиниць, кількість сторінок, ілюстрацій, розміри та супровідний матеріал. Наприклад:

- . – 276 с. : ілюстр.
- . – 64 с., 5 арк. портр.
- . – 558 с. : карти, фото
- . – 1 зв. диск (56 хв.) : цифровий, стерео
- . – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM ; 12 см + Інструкція для користувача
акож введено новий елемент – **специфічне позначення матеріалу**).

Після відомостей про кількість фізичних одиниць зазначають позначення фізичного носія документа. Наприклад:

- . – 1 електрон. опт. диск
- . – 1 папка (24 окр. арк.)
- . – 64 с. : ілюстр. + 1 електрон. опт. диск

Зона серії

Зміни в області серії пов'язані зі збільшенням кількості обов'язкових елементів:

- основна назва серії та підсерії;
- Міжнародний стандартний номер серіального видання (ISSN);
- номер випуску серії та підсерії.

При зазначенні декількох серій відомості про кожну серію беруться в круглі дужки та відокремлюються проміжком.

- . – (Жизнь замечательных людей)
- . – (Библиотека «Первого сентября») (Серия «Я иду на урок» ; вып. 3,
ISSN 0202-7636)
- . – (Енциклопедія сучасної жінки) (Господарочка ; вип. 2)

Зона приміток

Вміщує додаткову інформацію про документ, яка не ввійшла до інших зон. Область приміток в цілому факультативна, але під час опису деяких об'єктів, окремі примітки є обов'язковими: примітки про джерело основної назви, про системні вимоги в описі електронних ресурсів, відомості про депонування в описі депонованої наукової роботи.

Наприклад:

- . – Зміст: вірші, поеми, п'єси
- . – Систем. вимоги: WINDOWS 95 ; 16 Mb RAM ; VIDEO 2 Mb
- . – Деп. у ДНТБУ 03.03.97, № 195
- . – Загол. і текст парал. рос., нім.
- . – Парал. тит. л. фр.
- . – Тираж 30000 екз.
- . – Загол. з етик. диску
- . – Назва з контейнера

Зона стандартного номера

В зоні стандартного номера приводять Міжнародний стандартний номер книги (ISBN) або Міжнародний стандартний номер серіального видання (ISSN) Стандартні номери приводять у формі, в якій вони відображені на об'єкті опису. Всі тире і проміжки зберігаються.

Наприклад:

- . – ISBN 966-518-161-0 : 67.35 грн.
- . – ISBN 966-675-405-X . – ISBN-966- 675-408-8 (т. 1)
- : безкоштовно для учнів середніх шкіл

Збільшення потоку електронних ресурсів привело до необхідності бібліографічного опису документів на електронних носіях. В якості електронного ресурсу виступають: магнітні диски, оптичні диски, касети та ін. Бібліографічний опис електронних ресурсів підпорядковується загальним правилам стандартного бібліографічного опису.

ПРИКЛАДИ

БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ ДОКУМЕНТА

Вид Документа	Бібліографічний опис
<p>Опис видання за авторами: (один автор)</p>	<p>Мельников, О. В. Технологія плоского офсетного друку [Текст] : підручник : [для студ. вищ. навч. закл., що навч. за спец. «Друкарське виробництво»] / О. В. Мельников ; за ред. Е. Т. Лазуренка ; М-во освіти і науки України, Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти, Поліграфічний технікум УАД. – Вид. 2-е, випр. – Л. : УАД, 2007. – 388 с. – ISBN 966-322-072-4.</p> <p>Бойко, О. Д. Історія України [Текст] : посібник / О. Д. Бойко. – 2-е вид., допов. – К. : Академвидав, 2004. – 655 с. – ISBN 966-8226-28-3.</p> <p>Гончар, О. І. Українська література передшевченківського періоду і фольклор [Текст] / О. І. Гончар ; Акад. наук України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наукова думка, 1982. – 311 с.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Для оформлення списків літератури дозволяється спрощений опис <p>Зразок:</p> <p>Мельников О. В. Технологія плоского офсетного друку : підручник : [для студ. вищ. навч. закл., що навч. за спец. «Друкарське виробництво»] / О. В. Мельников ; за ред. Е. Т. Лазуренка. – Вид. 2-е, випр. – Л. : Українська академія друкарства, 2007. – 388 с.</p>
<p>(два автори)</p>	<p>Перестюк, М. О. Теорія рівнянь математичної фізики [Текст] : підручник / М. О. Перестюк, В. В. Маринець. – К. : Либідь, 2006. – 423 с. – ISBN 966-06-0411-4.</p>

	<p>Ромовська, З. В. Сімейне законодавство України [Текст] / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк ; Акад. адвокатури України. – К. : Прецедент, 2006. – 93 с. – (Юридична бібліотека). – ISBN 966-8062-37-X.</p> <p>Жуковський, А. Нарис історії України [Текст] / А. Жуковський, О. Субтельний ; ред.: Я. Грицак, О. Романів ; Наук. т-во ім. Т. Шевченка у Львові. – Л. : Видавництво НТШ у Львові, 1992. – 23 с. – (Українознавча Бібліотека НТШ ; ч. 1). – ISBN 5-7707-1368-2.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Для оформлення списків літератури дозволяється спрощений опис <p>Зразок: Жуковський А. Нарис історії України / А. Жуковський, О. Субтельний ; ред. : Я. Грицак, О. Романів. – Л. : Видавництво НТШ у Львові, 1992. – 231 с. – (Українознавча Бібліотека НТШ ; ч. 1).</p>
(три автори)	<p>Кучеренко, В. Р. Бізнес-планування фірми [Текст] : навч. посіб. / В. Р. Кучеренко, В. А. Карпов, О. С. Маркітан. – К. : Знання, 2006. – 423 с. – ISBN 966-346-086-5.</p> <p>Сук, Л. К. Бухгалтерський облік у галузях економіки [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. К. Сук, П. Л. Сук, М. С. Стасишен. – К. : Каравела, 2008. – 208 с. – (Вища освіта в Україні). – Бібліогр.: с. 192. – ISBN 966-8019-87-3.</p> <p>Агафонова, Н. Н. Гражданское право [Текст] : учеб. пособ. для вузов / Н. Н. Агафонова, Т. В. Богачева, Л. И. Глушкова ; под общ. ред. А. Г. Калинина ; авт. вступ. ст. Н. Н. Поливаев ; М-во общ. и проф. образования РФ, Моск. гос. юрид. акад. – 2–е изд., перераб. и доп. – М. : Юрист, 2002. – 542 с. – Библиогр.: с. 530-540. – ISBN 5-7975-0223-2.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Для оформлення списків літератури дозволяється спрощений опис: <p>Агафонова Н. Н. Гражданское право : учеб. пособ. для вузов / Н. Н. Агафонова, Т. В. Богачева, Л. И. Глушкова ; под общ. ред. А. Г. Калинина ; авт. вступ. ст. Н. Н. Поливаев. – 2–е изд., перераб. и доп. – М. : Юрист, 2002. – 542 с.</p>
(чотири автори)	<p>Книги 4-х авторів описують під заголовком. У відомостях про відповідальність вказують всіх авторів</p> <p>Культура в законі: стан та проблеми правового регулювання культури [Текст] / В. Солодовиц, О. Грищенко, М. Стріха, В. Вечерсткий ; за ред. О. Грищенко. – Х. : ХДАК, 1998. – 100 с.</p> <p>Механізація переробної галузі агропромислового комплексу [Текст] : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. – К. : Вища освіта, 2006. – 486 с. : ілюстр., табл. – (Професійно-технічна освіта). – Бібліогр.: с. 472-473. – ISBN 966-8435-10-9.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Для списків літератури – спрощений опис: <p>Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. – К. : Вища освіта, 2006. – 486 с. : ілюстр., табл. – (Професійно-технічна освіта).</p>
(п'ять та більше авторів)	<p>Книги 5-ти та більше авторів описують під заголовком. У відомостях про відповідальність вказують трьох авторів [та ін.] в квадратних дужках.</p> <p>Педагогічні технології: теорія та практика [Текст] : навч. посіб. / К. О. Вовк, М. О. Герасименко, М. В. Гриньова [та ін.] ; за ред. М. В. Гриньової ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава : АСМІ, 2006. – 230 с.</p>

	<p>Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. А. Кириченко, В. Я. Шевчук, А. А. Мазаракі [та ін.] ; за ред. О. А. Кириченка ; рец.: А. С. Філіпенко, Ю. М. Пахомов. – К. : Знання, 2008. – 518 с. – ISBN 978-966-346-368-1.</p> <p>Міжнародні стратегії економічного розвитку [Текст] : підручник / Ю. В. Макогон, Д. Г. Лук'яненко, Ю. М. Пахомов [та ін.] ; за ред. Ю. В. Макогона ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 3-є вид., випр. і допов. – К. : Освіта України, 2009. – 420 с. – Бібліогр.: с. 407. - ISBN 978-966-188-102-9.</p> <p>• Для списків літератури дозволяється спрощений опис:</p> <p>Міжнародні стратегії економічного розвитку : підручник / Ю. В. Макогон, Д. Г. Лук'яненко, Ю. М. Пахомов [та ін.] ; за ред. Ю. В. Макогона – 3-є вид., випр. і допов. – К. : Освіта України, 2009. – 420 с.</p>
<p>Опис видання за назвою документа</p>	<p>Заголовок в будь-якій частині опису не скорочується. Відомості, які відносяться до заголовку розділяються знаком двокрапка з пробілом до та після знаку і пишуться з малої літери.</p> <p>Заповідне Поділля [Текст] : краєзнавчі нариси / за ред. Г. І. Денисика. – Вінниця : Тезис, 2001. – 100 с.</p> <p>Воскресіння мертвих: українська барокова драма [Текст] : антологія / [упоряд., пер. і авт. прим. В. О. Шевчук]. – К. : Грамота, 2007. – 638 с. – Бібліогр. в прим. в кінці розд. – ISBN 978-966-349-045-X.</p> <p>Людина: мислення і реальність [Текст] : зб. наук. пр. / Ін-т філософії НАН України ; упоряд. В. С. Крисаченко ; відп. ред. С. С. Теслюк. – К. : Ін-т філософії НАН України, 2001. – 217 с.</p> <p>Для списків літератури дозволяється спрощений опис: Людина: мислення і реальність : зб. наук. пр. / упоряд. В. С. Крисаченко ; відп. ред. С. С. Теслюк. – К. : Ін-т філософії НАН України, 2001. – 217 с.</p>

<p>Опис без загальної назви (збірники творів)</p> <p>Один автор</p>	<p>Якщо книга є збірником окремих творів одного або різних авторів, то загальну основну назву не формулюють. В області заголовку послідовно наводять заголовки окремих творів разом із відомостями, які до них відносяться. Кожну групу відомостей відокремлюють від іншої крапкою з комою (якщо у творів збірника є автор), або крапкою (якщо автори творів різні, або відсутні).</p> <p>Франко, І. Я. Борислав сміється ; Воа constrictor [Текст] : повісті / І. Франко ; [упоряд. та прим. М. Л. Гончарука]. – К. : Дніпро, 1981. – 396 с.</p> <p>Бакинський, В. С. Придет день [Текст] : роман ; Дети пробуждаются : повесть / В. С. Бакинський. – Л. : Лениздат, 1965. – 424 с.</p>
<p>Декілька авторів</p>	<p>Самчук, У. Марія ; Куди тече та річка [Текст] : повісті / У. Самчук ; ред.: Є. І. Мазніченко, Н. М. Максименко. – К. : Наукова думка, 2005. – 416 с. – (Бібліотека школяра). – ISBN 966-00-0485-0.</p> <p>Капустянський, М. Похід українських армій на Київ – Одесу в 1919 році [Текст] / М. Капустянський. Уривки зі спогадів / Є. Маланюк ; [до зб. в цілому] упоряд., авт. передм. Я. Тимченко . – К. : Темпора, 2004. – 558 с. : карти, фото. – ISBN 966-8201-05-1.</p> <p>Чейз, Д. Хиппи на дорозі [Текст] / Д. Чейз. Убийство в спальне / Э. С. Гарднер : пер. с англ. – Пушкино : Культура, 1991. – 448 с. – ISBN 5-7158-0038-2.</p>
<p>Під загальною назвою</p>	<p>• Для оформлення списків літератури – в заголовку опису кома після прізвища автора та слово [Текст] можуть не ставитись, ISBN також може не вказуватись. Зразок:</p> <p>Чейз Д. Хиппи на дорозі / Д. Чейз. Убийство в спальне / Э. С. Гарднер : пер. с англ. – Пушкино : Культура, 1991. – 448 с.</p> <p>Збірники, які мають загальну назву і містять декілька творів різних авторів, описують згідно з загальними правилами. В кінці опису наводять зміст збірника, відокремлюючи кожен групу відомостей крапкою.</p>

	<p>Американский детектив [Текст] : [сборник] / [пер. с англ. А. Антамо-нова]. – О. : Вариант, 1992. – 415 с. – Содерж.: Долгое прощание / Р. Чандлер. Хиппи на дороге / Д. Х. Чейз. Книга – убийца / Р. Стаут.</p> <p>Эхо великой любви [Текст] : романы : пер. с фр. – К. : Украина, 1992. – 400 с. – ISBN 5-319-01119-9. – Содерж.: Исповедь сына века / А. Мюссе. Она и он / Ж. Санд.</p>
<p>Багатотомні видання:</p> <p>- загальний опис видання в цілому</p> <p>- окремий том під загальною назвою</p>	<p>На багатотомний документ в цілому складають однорівневий опис (використовують для списків літератури) або багаторівневий бібліографічний опис (для каталогів та картотек), який застосовується для опису декількох томів</p> <p><u>Однорівневий опис.</u></p> <p>Бродель, Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. : у 3 т. / Ф. Бродель ; пер. з фр. Г. Філіпчука. – К. : Основи, 1995. – 1998. – 3 т.</p> <p>Лепкий, Б. Твори [Текст] : у 2 т. / Б. Лепкий ; вступ. ст. і упорядкув. Ф. П. Погребенника. – К. : Наукова думка, 1997. – 2т.</p> <p><u>Багаторівневий опис з визначенням специфікації тому</u></p> <p>При описі декількох томів позначення кількості томів вказують у відомостях, які відносяться до заголовку через двокрапку з проміжками; перед назвою тому після номеру через проміжок ставиться двокрапка:</p> <p>Бродель, Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. [Текст] : у 3 т. / Ф. Бродель ; пер. з фр. Г. Філіпчука. – К. : Основи, 1995 - 1998</p> <p>Т. 1 : Структури повсякденності: можливе і неможливе. – 1995. – 543 с.</p> <p>Т. 2 : Ігри обміну. – 1997. – 585 с.</p> <p>Т. 3 : Час світу. – 1998. – 631 с.</p> <p><u>Однорівневий опис.</u></p> <p>Історія Українського козацтва [Текст] : нариси : у 2 т. Т. 1. / за ред. В. А. Смолія. – К. : Києво-Могилянська академія, 2006. – 800 с. – ISBN 966-518-349-4.</p>

<p>- окремих том за приватною назвою</p>	<p>або: Історія Українського козацтва [Текст] : нариси : у 2 т. / за ред. В. А. Смолія. – К. : Києво-Могилянська академія, 2006. – Т. 1. – 800 с. – ISBN 966-518-349-4.</p> <p><u>Багаторівневий опис.</u></p> <p>Кузик, Б. М. Кіровоградщина: історія та сучасність центру України [Текст] : у 2 т. / Б. М. Кузик, В. В. Білошапка ; відп. за вип. О. А. Сєров, ред. : О. О. Котова, Ю. А. Лигун. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2005. Т. 1. – 496 с. – ISBN 966-348-020-3.</p> <p><u>Однорівневий опис.</u></p> <p>Всемирная история [Текст] : в 24 т. Т. 8. Крестоносцы и монголы / редкол.: И. А. Алябьева, Т. Р. Джум [и др.]. – Минск : Литература, 1997. – 528 с.</p> <p>або: Всемирная история [Текст] : в 24 т. / редкол.: И. А. Алябьева, Т. Р. Джум [и др.]. – Минск : Литература, 1997. – Т. 8. Крестоносцы и монголы . – 528 с.</p> <p><u>Багаторівневий опис:</u></p> <p>Чейз, Д. Х. Собрание сочинений [Текст] / Д. Х. Чейз. – Минск : Эридан, 1992-1993. Т. 15 : Ловушка мертвеца : детективные романы : пер. с англ. / Дж. Х. Чейз ; сост. Н. И. Орехов. – 447 с. – (Фантакрим-extra: фантастика, приключения, детектив). – ISBN 5-85872-134-6.</p> <p>Толстой, А. Н. Собрание сочинений [Текст] : в 8 т. / А. Н. Толстой ; под общ. ред. В. Р. Щербины. – М. : Правда, 1972 Т. 3 : Аэлита ; Гиперболоид инженера Гарина : романы / ред. Ю. А. Крестинский ; ил. П. Я. Караченцова ; тех. ред. А. И. Шагарина. – М., 1972. – 431 с. – (Библиотека «Огонек». Отечественная классика).</p>
--	---

<p>Перекладні видання</p> <p>- за прізвищем перекладача</p>	<p>Якщо у виданні, що описується, є вказівка на переклад, то інформація про це заноситься у відомості, які відносяться до заголовка і відокремлюються від нього двокрапкою з проміжком</p> <p>Канетті, Е. Маса і влада [Текст] : пер. з нім. / Е. Канетті. – К. : Альтернативи, 2001. – 415 с.</p> <p>Якщо у виданні, що описується, вказується прізвище перекладача, то таку інформацію про особи, які приймали участь у створенні об'єкту опису заносять у відомості про відповідальність (за косою рискою)</p> <p>Адорно, Т. Теорія естетики [Текст] / Т. Адорно ; пер. з нім. П. Тарашука. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 518 с.</p>
<p>Книги із вказуванням на перевидання</p>	<p>Буринська, Н. М. Хімія. 8 кл. [Текст] : підруч. для серед. загально-освіт. шк. / Н. М. Буринська. – 3-є вид., випр. і допов. – К. : Перун, 2000. – 160 с.</p> <p>Маренков, Н. Л. Антикризисное управление [Текст] : учеб.-метод. пособ. для студ. экон. ф-та / Н. Л. Маренков, В. В. Касьянов ; под ред. С. С. Ильина. – 2-е изд. – М. : Нац. Институт бизнеса ; Ростов н/Д : Феникс, 2005. – 508 с. – (Высшее образование). – ISBN 5-222-06792-0.</p> <p>Шейко, В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – 5-е вид., стереотип. – К. : Знання, 2006. – 307 с. – ISBN 966-346-069-5.</p>
<p>Документ, який має одне місто видання і два видавництва</p>	<p>Письменники Одещини на межі тисячоліть [Текст] : антологія-довідник / упоряд. Б. Сушинський. – О. : Альфа-Омега : ОКФА, 1999. – 427 с.</p>
<p>Документ, який має два міста видання і два видавництва</p>	<p>Лапін, В.М. Безпека життєдіяльності людини [Текст] : навч. посіб. / В. М. Лапіна ; М-во освіти і науки України. – 4-е вид., випр. – Л. : ЛБІ НБУ ; К. : Знання, 2001. – 183 с.</p>

<p>Монографії</p>	<p>Градовський, А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: Методологія та методика [Текст] : монографія / А. Градовський. – Черкаси : Брама, 2003. – 291 с. – ISBN 966-8021-60-6.</p> <p>Романовський, О. О. Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України [Текст] : монографія / О. О. Романовський ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова та ін. – К. : Деміур, 2002. – 400 с. – ISBN 966-7780-08-2.</p> <p>Третяк, О. В. Фізичні основи спінової електроніки [Текст] : монографія / О. В. Третяк, В. А. Львов, О. В. Баранов ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Київський університет, 2003. – 314 с.</p> <p>НАТО и Россия в глобальном гражданском обществе = NATO and Russia in global civil society [Текст] : монографія / Ю. А. Балашов, Л. Г. Балуев, О. П. Иванов и др. ; по общ. ред. О. А. Колобова ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Нижегородский ун-т им. Н. И. Лобачевского. – М. ; Н. Новгород ; Арзамас : АГПИ, 2005. – 275 с. – Рез. англ., фр. – Библиогр. в примеч. в конце гл. . – ISBN 5-86517-240-9.</p>
<p>Збірники наукових праць – за назвою</p> <p>**</p> <p>- окремий випуск за загальною нумерацією</p>	<p>Практична філософія та правовий порядок [Текст] : зб. наук. пр. / Ун-т внутр. справ ; голов. ред. О. М. Бандурка. – Х. : Центр освіт. ініціатив, 2001. – 339 с.</p> <p>Франківські читання [Текст] : 150-річчю з дня народження І. Я. Франка присвячується : зб. ст. / редкол.: В. Т. Поліщук [та ін.]. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 229 с.</p> <p>Вісник Черкаського університету [Текст] : [зб. наук. ст.]. Вип. 82. Серія Філософія / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького ; голов. ред. В. В. Масненко. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 168 с.</p>

- за окремим номером серії	<p>Вісник Львівського університету [Текст] : [зб. наук. ст.]. Серія біологічна. Вип. 40 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; редкол.: С. Гудзь (відп. ред.) [та ін.]. – Л. : Вид-во ЛНУ, 2005. – 180 с.</p>
- під колективним автором	<p>Донецький національний технічний університет. Наукові праці [Текст]. Серія: Економічна. Вип. 103(4) / Донец. нац. техн. ун-т ; редкол.: В. В. Дементьєв (голов. ред.) [та ін.]. – Донецьк : ДонНТУ, 2006. – 224 с.</p>
	<p>Полтавський державний педагогічний університет. Збірник наукових праць [Текст]. Серія «Педагогічні науки». Вип. 5 (44) / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Короленка ; редкол.: В. О. Пашенко (голов. ред.) [та ін.]. – Полтава : Техсервіс, 2005. – 430 с.</p>
- окремий том	<p>Українська академія друкарства. Наукові записки [Текст] : наук.-техн. зб. Вип. 6 / Українська акад. друкарства ; редкол.: Б. В. Дурняк (відп. ред.), О. П. Стецьків, А. І. Петрук [та ін.] – Л. : УАД, 2003. – 182 с. – ISBN 9-87332-086-1.</p> <p>Національний університет «Києво-Могилянська академія». Наукові записки [Текст]. Т. 48. Філологічні науки / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» ; відп. ред. В. С. Брюховецький. – К. : Києво-Могилянська академія, 2005. – 91 с.</p> <p>Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна [Текст] : [зб. наук. пр.]. № 664. Серія фізична. "Ядра, частинки, поля", Вип. 2(27) / М-во освіти і науки України ; голов. ред. І. І. Залюбовський. – Х. : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2005. – 119 с. : табл., схеми.</p> <p>**Дані зразки бібліографічного опису наукових збірників приведені відповідно титульної сторінки документа, що вимагає ДСТУ ГОСТ 7.1:2006</p>

<p>Матеріали конференцій</p>	<p>Матеріали наукових конференцій, з'їздів описують за загальними правилами з урахуванням такої послідовності: основна назва конференції, підназва (за титульним листом), де вказується місце і час проведення конференції, відомості про відповідальність, місто, видавництво, рік видання, кількість сторінок.</p> <p>Методична діяльність бібліотек: традиції, інновації, перспективи [Текст] : матеріали регіональної наук.-практ. конф., 2 листопада 2004 р. / М-во культури і туризму України, Харківська держ. наукова б-ка ; уклад. О. П. Кунич. – Х. : ХДНБ, 2005. – 146 с.</p> <p>Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді [Текст] : IX Всеукраїнська студ. наук. конф., [Черкаси, 18-19 квітня 2007 р.] / М-во освіти і науки України, ЧНУ ім. Б. Хмельницького ; програм. ком.: О. А. Спрягайло [та ін.] ; організац. ком.: Г. В. Луценко (голова) [та ін.]. – Черкаси : Вид.-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 250 с.</p> <p>Інформаційні технології в науці, освіті і техніці [Текст] : третя Всеукраїнська конференція молодих науковців (ІГОНТ-2002), Черкаси, 17-19 квітня 2002 р. / редрада: О. В. Білий, О. О. Богатирьов, Б. П. Головня [та ін.] – Черкаси : Вид.-во ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. – 298 с.</p> <p>Актуальні проблеми фізичного виховання в Україні [Текст] : зб. матеріалів регіональної наук.-практ. конф., Луганськ, 2 квітня 2008 р., Ч. 2 / М-во освіти і науки України, Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка ; редкол.: Т. Т. Ротерс (голов. ред.), В. В. Мартиненко [та ін.]. – Луганськ : Альма-матер, 2008. – 182 с.</p> <p>Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 27-28 березня 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. Податк. Адмін. України [та ін.] ; редкол.: О. Д. Шарапов (голов. ред.) [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с. – Текст укр., рос. мовами. – Бібліогр. в кінці ст. – ISBN 966-7257-60-6.</p>
-------------------------------------	---

<p>Збірники тез наукових конференцій</p> <p>Наукові доповіді</p>	<p>• Для оформлення списків літератури допускається спрощений опис:</p> <p>Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 27-28 березня 2001 р. / редкол.: О. Д. Шарапов (голов. ред.) [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.</p> <p>Велич подвигу народного [Текст] : тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр. / Черкас. обл. рада народ. депутатів. – Черкаси : [Б. в.], 1995. – 174 с.</p> <p>Наукове товариство ім. Шевченка (Черкаси). Вісімнадцята наукова сесія Осередку Наукового товариства ім. Шевченка у Черкасах [Текст] : матеріали доповідей на засід. секцій і комісій, 5 - 27 березня 2007 р. / Осередок Наук. т-ва ім. Шевченка у Черкасах ; за ред. В. В. Масненка. – Черкаси : Вид-во Осередку НТШ у Черкасах, 2008. – 248 с. – ISBN 978-966-353-098-7.</p> <p>Ботанические исследования на Украине [Текст] : научные доклады Украинского ботанического общества / Акад. наук УССР, Ин-т ботаники им. Н.Г. Холодного, Укр. ботаническое об-во ; редкол.: К. М. Сытник (отв. ред.) [и др.] – К. : Наукова думка, 1990. – 126, [1] с. : граф. – ISBN 5-12-001716-9.</p>
<p>Опис офіційних матеріалів</p> <p>- Конституція</p> <p>- Статути</p>	<p>Конституція України [Текст]. – Офіц. вид. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2001. – 64 с.</p> <p>Конституція України [Текст] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Офіц. вид. – К. : Україна, 1996. – 54 с.</p> <p>Статут Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького [Текст] : прийнят конф. труд. кол. 28 серпня 2003 р. : засн. на держ. власності та підпоряд. М-ву освіти і науки України – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2003. – 26 с.</p>

<p>- Закони і збірники законів</p>	<p style="text-align: center;">Запис під заголовком</p> <p>Україна. Закони. Закони України [Текст] : багатотомне вид., Т. 21. Закони України за 2000 р. (квітень-червень) : станом на 7 березня 2002 р. / Верховна Рада України, Ін-т законодавства ; редкол.: В. Ф. Опришко (голова) [та ін.] – Офіц. вид. – К. : Вид-во Верховної Ради, 2002. – 423 с. – ISBN 966-7024-45-8.</p> <p>Україна. Закони. Про Конституційний суд України [Текст] : станом на 1 березня 2000 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламент. вид-во, 2000. – 38 с.</p> <p>Україна. Закони. Про засади запобігання та протидії корупції ; Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень ; Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення [Текст] : станом на 11 червня 2009 року / Ком. Верх. Ради з пит. боротьби з орг. злочинністю і корупцією. – Офіц. вид. – К. : Паливода А. В., 2009. – 63 с.</p> <p style="text-align: center;">Запис під назвою</p> <p>Кодекс України про адміністративні правопорушення ; Постатейні матеріали : Постанови Верховної Ради України, Декрети Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, Рішення Конституційного Суду України, Постанови Пленуму Верховного Суду України, Накази, Інструкції [Текст] : станом на 24 травня 2002 р. / М-во юстиції України. – Офіц. вид. – Ужгород : ІВА, 2002. – 723 с. – ISBN 966-7231-53-4.</p> <p>Сімейний кодекс України [Текст] : чинне законодавство зі змінами та допов. : станом на 1 лютого 2010 р. – К. : Паливода А. В., 2010. – 96 с. – (Кодекси України). – ISBN 978-966-437-054-4</p> <p>Земельний кодекс України [Текст] : прийнятий Верховною Радою України 25 жовтня 2001 р. / М-во юстиції України. – Офіц. вид. – К. : Ін-Юре, 2002. – 216 с.</p>
------------------------------------	---

- Конвенції	<p>Жилищное законодательство Украины [Текст] : по сост. на 5 апреля 2006 г. – 8-е изд. с изм. и доп. – Х. : Одиссей, 2006. – 432 с. – ISBN 966-633-535-2.</p> <p>Законодавство України про освіту [Текст] : збірник законів : за станом на 14 грудня 2006 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське видавництво, 2006. – 200 с. – (Бібліотека офіційних видань). – ISBN 966-611-520-4.</p> <p>Законодавство України про інтелектуальну власність [Текст] : тематич. зб. : у 3 т. Т. 1. Законодавчі акти України про інтелектуальну власність / упоряд.: П. М. Цибульов, А. М. Горнісевич, С. М. Болєлий ; Держ. департамент інтелектуальної власності, Ін-т інтелектуальної власності і права. – К. : ІВП, 2005. – 168 с.</p>
- Угоди	<p>Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Застосування в Україні [Текст] / М-во юстиції України. – Офіц. вид. – К. : [б. в.], 2006. – 176 с. – ISBN 966-7630-16-1.</p> <p>Права людини [Текст] : міжнарод. договори України, декларації, документи / упоряд. Ю. К. Качуренко. – К. : Наукова думка, 1992. – 199 с. – ISBN 5-12-003382-2.</p>
- Доктрини	<p>Конституційні акти Європейського Союзу [Текст] : [міжнарод. договори, декларації, протоколи]. Ч. 1 / упоряд. Г. Друзенко ; за заг. ред. Т. Качки ; пер.: Г. Заворітня, Т. Качка. – К. : Юстініан, 2005. – 511 с. – ISBN 966-8257-10-3.</p>
- Декларації	<p>Доктрина інформаціологічного розвитку людства у XXI столітті [Текст] : схвалено і прийнято на Всесвіт. Інформаціологічному Форумі (ВІФ-2000), Москва, 24 листопада 2000 р. під егідою ООН та Всесвіт. Інформаціологічного Парламенту : пер. з рос. / за ред. Ю. М. Воронцова, І. Й. Юзвішина. – 2-е вид. – Луганськ : Копицентр, 2001. – 48 с. – ISBN 5-87489-023-8.</p>

<p>- Постанови</p>	<p>Декларація про державний суверенітет України: Історія прийняття, документи, свідчення [Текст] / Асоц. нар. деп. України ; ред. рада: О. Барабаш (голова), Я. Зайко (відп. ред.), І. Бойко [та ін.]. – Житомир : Рута, 2010. – 868 с. : ілюстр. – ISBN 978-617-581-020-0.</p>
	<p>Постанови пленуму Верховного Суду України у цивільних справах [Текст]. – К. : Скіф, 2005. – 300 с. – (Кодекси і закони України). – ISBN 966-8894-02-2.</p> <p>Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та в цивільних справах [Текст] : чинні нормативні акти станом на 1 листопада 2004 р. / за заг. ред. В. Т. Маляренка ; упоряд. М. П. Селіванов ; спец. ред. Т. М. Роцька. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 352 с. – ISBN 966-667-180-8.</p>
<p>- Укази</p>	<p>Укази Президента України [Текст] : станом на 1 січня 1997 р. Т. 1. 1991-1994 / М-во юстиції України ; редкол.: С. Головатий, Б. Стичинський, Ф. Бурчак [та ін.]. – Зі змінами та допов. – К. : Право, 1997. – 874 с. – ISBN 966-546-017-X.</p>
<p>- Збірники різних офіційних документів (розпорядження, накази, положення)</p>	<p>Вища освіта. Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III - IV рівнів акредитації [Текст] : у 2 кн. : [закони, положення, постанови, накази, інструкції, програми, концепції] / М-во освіти і науки України, Нац. юридична акад. України ім. Я. Мудрого ; уклад.: М. І. Панов [та ін.] ; за ред. М. І. Панова. – Х. : Право, 2006. – 687 с. – ISBN 966-8467-99-X.</p> <p>Нормативно-правове забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді [Текст]. Ч. 1. Організаційна діяльність ; Робота з кадрами та державна служба : [закони, постанови, розпорядження, накази, положення, офіційні листи] / Держ. центр соц. служб для молоді Держ. ком. Укр. у справах сім'ї та молоді ; укл. С. В. Толстухова – К. : ДЦССМ, 2003. – 761 с.</p>

- Послання	<p>Послання президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році» [Текст]. – Офіц. вид. – К. : Вид-во Держкомстату України, 2006. – 182 с. – ISBN 966-7773-97-3.</p> <p>Послання Президента України Віктора Януковича до українського народу з Експертною доповіддю «Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації» [Текст] / ред. А. В. Єрмолаєв. – К. : НІСД, 2010. – 120 с. – ISBN 978-966-554-106-6.</p>
- Доповіді	<p>Права людини в Україні - 2006 : доповідь правозахисних організацій [Текст] / Українська Гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група ; заг. ред.: Є. Захаров, І. Рапп, В. Яворський. – Х. : Права людини, 2007. – 508 с. – ISBN 978-966-8919-28-2.</p>
- Стенограми, стенографічні звіти	<p>Україна. Верховна Рада. Верховна Рада України п'ятого скликання. Третя сесія [Текст] : стенограми засідань, Т. 7. 20 березня – 18 квітня 2007 р. / редкол.: В. О. Зайчук (голова) [та ін.]. – К. : Парламентське вид-во, 2008. – 856 с. – ISBN 978-966-611-628-7.</p> <p>Гендерні аспекти Європейського права. Досвід адаптації законодавства країн Центральної та Східної Європи [Текст] : круглий стіл, Київ, 11 жовтня 2005 р. : стеногр. звіт / Комітет Верх. Ради з питань Європ. інтегр., Український жіночий фонд ; редкол.: Е. Рахімкулов, О. Сулова. – К. : [б. в.], 2006. – 72 с. – ISBN 966-7272-76-1.</p>
- Звіти	<p>Урочисте засідання, присвячене 10-й річниці Незалежності України, 22 серпня 2001 року [Текст] : [стеногр. звіт] / Верховна Рада України. – К. : Парламентське вид-во, 2001. – 17 с.</p> <p>Інформаційно-аналітичний звіт щодо діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у 2006 році [Текст] / М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ. соц. служба для сім'ї, дітей та молоді ; уклад.: А. В. Горін [та ін.] ; за ред. С. В. Толстоухової. – К. : Держсоцслужба, 2007. – 70 с.</p>

<p>- Інструктивно-нормативна документація</p> <p>- Інструкції</p>	<p>Громадський моніторинг візової політики і практики країн ЄС в Україні [Текст] : аналітич. звіт / Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України, Громад. Ініціатива «Європа без бар'єрів». – К. : Вістка, 2009. – 92 с. – ISBN 978-966-8875-49-6.</p> <p>Денежное обращение в Украине [Текст] : сб. нормат. док. : по состоянию на 1 февраля 2000 г. / сост. В. Г. Сировец. – Х. : Конус, 2000. – 191 с. – ISBN 966-7636-00-3.</p> <p>Книга керівника навчально-виховного закладу [Текст] : нормат. та інструктивно-метод. док. МОН України / М-во освіти і науки України, Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти ; упоряд. : В. В. Скиба, Б. М. Терещук. – Х. : Торсінг плюс, 2006. – 766 с. – (Бібліотека вчителя). – ISBN 966-404-382-6.</p> <p>Діловодство. Інструкції. Типові положення [Текст] : зб. нормат. док. : станом на 1 вересня 2003. – Зі змін. та доп. – Х. : Конус, 2003. – 175с. – ISBN 966-7636-40-2.</p> <p>Інструкція із забезпечення якості та безпеки при роботі з органами, тканинами та клітинами [Текст] / пер. С. Сорокин ; літ. ред. Т. Горбань. – К. : Вид-во Ради Європи, 2005. – 104 с. – ISBN 92-871-5518-6.</p> <p>Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ [Текст] : затв. Державним казначейством України 17.07.2000. – К. : [Б. в.], 2001. – 17 с.</p>
<p>Енциклопедії</p>	<p>Велика юридична енциклопедія [Текст] / уклад. М. Р. Гнатюк. – Донецьк : Глорія Трейд, 2011. – 416 с. – ISBN 978-617-536-167-2.</p> <p>Популярна юридична енциклопедія [Текст] / редкол.: В. К. Гіжевський (голов. ред.), В. В. Головченко, В. С. Ковальський [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.</p> <p>Енциклопедія сучасної України [Текст] : [у 25 т.] / НАН України ; редкол.: М. Желєзняк (відп. секр.), І. Дзюба, А. Жуковський [та ін.]. – К. : НАН України, 2004. – Т. 5. – 695 с.</p>

Словники	<p>Великий енциклопедичний юридичний словник [Текст] / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; за ред. Ю. С. Шемшученка ; редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. П. Горбатенко, Ю. Я. Касяненко [та ін.] – К. : Юридична думка, 2007. – 1992 с. – ISBN 978-966-8602-45-0.</p> <p>Новий російсько-український словник-довідник [Текст] : 100000 термінів / за ред. С. Я. Єрмоленка. – 2-е вид., допов. – К. : Довіра : Рідна мова, 1999. – 877 с.</p>
Довідники	<p>Верба , Г. В. Граматика сучасної англійської мови [Текст] : (довідник) = Modern English Grammar : (reference book) / Г. В. Верба , Л. Г. Верба. – К. : Логос-М, 2007. – 341 с. – ISBN 966-509-001-1.</p> <p>Соколович, Ю. А. Фізика : довідник з прикладами розв'язування задач [Текст] / Ю. А. Соколович, Г. С. Богданова. – [2-е вид., переробл.]. – Х. : Ранок : Веста, 2005. – 464 с. – ISBN 966-314-581-1.</p>
Атласи	<p>Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провід. шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті [Текст] : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. – 2-е вид., розшир. та доповн. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – 218 с. – ISBN 966-7958-93-8.</p> <p>Західні і південні слов'яни у VII - на початку XXI ст. [Текст] : історичний атлас : наоч. посіб. / Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького ; уклад. О. В. Сухушина. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 31 с. : карти.</p> <p>Бескровный, Л. Г. Атлас карт и схем по русской военной истории [Текст] / Л. Г. Бескровный. – М. : Военное изд-во Народного Комиссариата Вооруженных Сил СССР, 1946. – 88 с. : карты, схемы.</p>

	<p>Загальногеографічний атлас України [Текст] / відп. ред. Л. Марченко, ред.: Р. Галдецька, Г. Кошова, худож. оформ. О. Андрущенко. – К. : Картографія, 2004. –112 с. – ISBN 966-631-500-9.</p>
Каталоги	<p>Каталог млекопитающих СССР. Плиоцен-современность / АН СССР, Зоологический ин-т / под ред. И. М. Громова, Г. И. Барановой. – Л. : Наука, 1981. – 456 с.</p> <p>Україна у старій листівці [Текст] : альбом-каталог / уклад.: М. Забочень, О. Поліщук. – К. : Криниця, 2000. – 505 с.</p> <p>Каталог наукових розробок Черкаського державного технологічного університету [Текст] / М-во освіти і науки України, Черкаський держ. технол. ун-т ; уклад.: А. І. Садовий, І. В. Мельник, Л. М. Арестова. – 2-е вид., допов. – Черкаси : Видавництво ЧДТУ, 2009. – 102 с. : ілюстр.</p> <p>До чистих джерел [Текст] : ілюстр. каталог конкурсних робіт Всеукр. конкурсу «До чистих джерел» / М-во охорони навколиш. природн. середовища України ; уклад.: Л. В. Лисенко [та ін.]. – К. : Поліграф-книга, 2006. – 109 с. : фото. кол.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>Голодомор в Україні 1932-1933 рр. [Текст] : бібліогр. покажч. / упоряд. Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун; редкол.: О. Ф. Ботушанська, С. В. Кульчицький (відп. ред.), В. Мотика [та ін.] ; ОДНБ ім. М. Горького, Ін-т історії України НАН України, Фондація українознавч. студій Австралії. – О. ; Л. : Коця М., 2000. – 654 с.</p> <p>Під зеленими шатами Холодного Яру: сторінками історії [Текст] : бібліогр.-фактогр. покажч. / Упр. культури Черкаської облдержадміністрації, Обласна універс. наук. б-ка ім. Т. Шевченка ; уклад.: Л. Т. Демченко, Н. В. Адешелідзе ; ред. Г. С. Круглякова. – Черкаси : ОУНБ , 2011. – 40 с.</p>

	<p>Присяжнюк Юрій Петрович: доктор історичних наук, професор [Текст] : бібліогр. покажч. / Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Наук. б-ка ; наук. ред. В. В. Масненко ; уклад.: Л. І. Синявська, О. З. Силка ; авт. вступ. ст. В. Ф. Колесник. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – 40 с. : портр. – (Бібліографія вчених ЧНУ ім. Б. Хмельницького ; вип. 18).</p>
<p>Навчальні видання - Підручники</p> <p>- Навчальні посібники</p> <p>- Лекції</p>	<p>Шаповал, М. І. Менеджмент якості [Текст] : підручник / М. І. Шаповал. – К. : Знання, 2003. – 475 с. – (Вища освіта XXI століття). – ISBN 966-620-181-X .</p> <p>Кремень, В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 525 с. – ISBN 966-8314-16-6.</p> <p>Туленков, М. В. Сучасний менеджмент (теорії, концепції, моделі) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Туленков, О. Г. Чувардинський, Ю. Ж. Шайгородський. – Полтава : Інтер Графіка, 2008. – 375 с. – ISBN 978-8419-49-2.</p> <p>Яценко, В. М. Звітність підприємств [Текст] : навч. посіб. / В. М. Яценко, Н. М. Бразілій. – Черкаси : Видавництво ЧДТУ, 2009. – 320 с. – Бібліогр.: с. 294. – ISBN 978-966-402-043-2.</p> <p>Культурологія [Текст] : навч. посіб. / В. Л. Петрушенко [та ін.] ; за ред. В. М. Пічі. – 3-є вид., випр. – Л. : Магнолія плюс, 2005. – 360 с. – (Вища освіта в Україні). – Бібліогр.: с. 354. – ISBN 966-8340-44-2.</p> <p>Березкин, Е. Н. Лекции по теоретической механике [Текст] : в 2 ч. Ч. 1. Кинематика, статика, динамика точки / Е. Н. Березкин. – М. : Московский университет, 1967. – 314 с.</p>

	<p>Барвінський, А. О. Соціологія [Текст] : курс лекцій для студ. вищ. навч. закл. / А. О. Барвінський. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с. – ISBN 966-8365-96-8.</p> <p>Супруненко, О. О. Чисельні методи в інформатиці [Текст] : курс лекцій для студ., які навч. за напрямами підготовки 050101 «Комп'ютерні науки» та 050103 «Програмна інженерія» / О. О. Супруненко ; М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 132 с. – ISBN 978-966-353-143-4.</p>
- Практикуми	<p>Юхименко, Л. І. Спортивна морфологія [Текст] : практикум для студентів ф-тів фізичної культури / Л. І. Юхименко, Д. М. Харченко ; Черкаський національний ун-т ім. Б. Хмельницького, Каф. анатомії та фізіології людини і тварин. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. – 68 с.</p> <p>Фатхутдинов, Р. А. Организация производства [Текст] : практикум / Р. А. Фатхутдинов, Л. А. Сивкова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 155 с. – (Высшее образование).</p>
- Збірники задач	<p>Змагання юних математиків України. 2004 рік [Текст] : зб. задач / В. О. Борисова, В. М. Лейфура, І. М. , В. А. Ясінський [та ін.] – Х. : Основа, 2005. – 128 с. – (Бібліотека журналу «Математика в школах України»). – ISBN 966-333-167-4.</p> <p>Збірник задач з математики [Текст] : для вступників до вузів : пер. з рос. / В. К. Єгерев, В. В. Зайцев, Б. А. Кордемський [та ін.] ; за ред. М. І. Скнаві. – К. : Онікс, 2005. – 608 с. – ISBN 966-8322-13-4.</p> <p>Черняк, О. І. Теорія ймовірності та математична статистика [Текст] : зб. задач : для студ. вищ. навч. закл. освіти / Черняк О. І., О. М. Обушна, А. В. Ставицький. – 2-е вид., випр. – К. : Знання, 2002. – 199 с. – ISBN 966-620-117-8.</p>

<p>- Навчальні програми</p>	<p>Ищенко, О. М. Культурологія [Текст] : навч. програма / О. М. Ищенко ; М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 54 с.</p> <p>Методичні рекомендації з курсу «Аналітична хімія» [Текст] : програма для спец. «Хімія», плани занять та методрозробки до лабораторних робіт / уклад.: В. О. Мінаєва [та ін.] ; Черкаський держ. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : Вид-во ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. – 153 с.</p>
<p>- Навчально-методичні посібники</p>	<p>Тимченко, О. М. Податковий менеджмент [Текст] : навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисципліни / О. М. Тимченко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 148 с.</p> <p>Грабовий, А. К. Методика викладання хімії: навчально-методичний комплекс дисципліни [Текст] : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. К. Грабовий ; М-во освіти і науки України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 131 с. – ISBN 978-966-353-124-3.</p>
<p>- Методичні посібники</p>	<p>Азбука уроку: планування, методика, технологія проведення, аналіз [Текст] : метод. посіб. / голов. ред. В. В. Григораш. – Х. : Основа, 2006. – 144 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою»). – ISBN 966-333-289-1.</p> <p>Площинні засоби навчання природознавства в основній школі [Текст] : метод. реком. для вчителів / Т. В. Коршевнюк, О. Г. Ярошенко, В. І. Баштовий, О. А. Блажко ; за ред. Т. В. Коршевнюк. – К. : Фітосоціоцентр, 2008. – 82 с. – ISBN 978-966-306-142-5.</p>
<p>Стандарти</p>	<p>В зоні специфічних відомостей (перед зоною вихідних даних) вказують відомості про раніше чинний документ, дату введення стандарту, термін дії об'єкту бібліографічного опису. Запис під заголовком</p>

	<p>ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила складання ; (ГОСТ 7.1–2003, ІДТ)[Текст]. – Замість ГОСТ 7.1–84 ; чинний з 2007-07-01. – Офіц. вид. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – 47 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).</p> <p>Або запис під назвою Інформація та документація. Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів: Терміни та визначення [Текст] : ДСТУ 2394-94. – Офіц. вид. – Чинний від 01- 01- 1995. – К. : Держстандарт України, 1995. – 89 с.</p> <p>Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю 8.050201 «Менеджмент організацій» напряму підготовки 0502 «Менеджмент» [Текст] : стандарт / розроб.: Н. М. Ушакова, І. В. Іванова, Г. І. Михайліченко [та ін.]. – Офіц. вид. – К. : Вид-во Міністерства освіти і науки України, 2003. – 71 с. – (Галузевий стандарт вищої освіти).</p>
<p>Авторські свідоцтва, патенти</p> <p>- Авторські свідоцтва</p>	<p>В зоні специфічних відомостей вказують реєстраційний номер заявки на патентний документ, дату її подання (надходження), дату публікації та (або) звертання на офіційне видання, в якому опубліковані відомості про патентний документ, відомості про конвенційний пріоритет: дату подання заявки, номер та назву країни конвенційного пріоритету. Назву країни наводять у круглих дужках. Також в області вказують індекси національної патентної класифікації. Групи однорідних відомостей відокремлюються знаком крапка із комою (через проміжки), всередині групи – ставлять коми.</p> <p>Запис під назвою Линейный импульсный модулятор [Текст] : а. с. 1626362 Украина, МКИ НОЗК7/02 / В. Г. Петров (Украина). – № 4653428.21 ; заявл. 23.03.92 ; опубл. 30.09.92, Бюл. № 13. – 4 с.</p> <p>Або запис під заголовком А. с. 1007970 СССР, МКИ³ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов [Текст] / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – №3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12. – 3 с.</p>

<p>- Патенти</p>	<p style="text-align: center;">Запис під заголовком</p> <p>Пат. 38129 Україна, МПК⁷ G 06 F 17/17, G 06 F 17/18. Пристрій для визначення екстремумів сигналу [Текст] / Хандецький В. С. (Україна) ; заявник та патентовласник Всеукр. наук.-дослідн. ін-т зв'язку. – № 2000063133 ; заявл. 01.06.01 ; опубл. 15.04.04, Бюл. № 4. – 3 с. : ілюстр.</p> <p>Пат. 51509 Україна, МПК⁷ C 03 C 8/00, C 23 D 5/02. Спосіб одержання світлозабарвлених емалевих покриттів на сталі [Текст] / Білий Я. І., Пономарчук С. М., Науменко С. Ю., Кислична Р. І. (Україна) ; заявник та патентовласник ДВНЗ «Укр. держ. хім.-техн. ун-т.» – № 2002010105 ; заявл. 03.01.02 ; опубл. 15.11.02, Бюл. № 11. – 2 с.</p> <p style="text-align: center;">Або запис під назвою</p> <p>Гомілковостопний вузол [Текст] : пат. 643 Україна : МКВ5 А 61 F2/66 / Дорохов Г. В. (Україна). – № 4703483/SU ; заявл. 08.06.89 ; опубл. 15.12.93, Бюл. № 2. – 2с.</p>
<p>Неопубліковані документи -Дисертації</p>	<p>Фоменко, Н. А. Теоретико-методичні засади формування стандартів освіти у сфері туризму [Рукопис] : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 : захищена 02.04.2012 / Н. А. Фоменко ; наук. кер. М. Б. Євтух ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2012. – 463 с.</p> <p>Гончаренко, О. М. Голокост на території Київщини: загальні тенденції та регіональні особливості (1941-1944 рр.) [Рукопис] : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 : захищена 28.12.2005 / О. М. Гончаренко ; наук. кер. О. Є. Лисенко ; М-во освіти та науки України, Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – 270 с.</p>
<p>- Автореферати дисертацій</p>	<p>Кудрявцева, Т. О. Підготовка майбутніх медичних сестер у медичних коледжах до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Т. О. Кудрявцева ; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2012. – 20 с.</p>

<p>- Звіти про науково-дослідну роботу (НДР)</p>	<p>У відомостях, що відносяться до заголовка, приводять дані, що визначають вид документа : звіт об НДР і вид звіту в круглих дужках (проміжний, завершальний). У відомостях про відповідальність приводять найменування організації, відповідальної за НДР, і прізвище керівника роботи. В зоні вихідних даних наводять місце видання (випуску) звіту, дату видання. В зоні приміток наводять шифр етапу (його частини) відповідно до програми робіт за рішенням науково-технічної проблеми, потім через знак крапка з комою – номер державної реєстрації (ДР) та інвентарний номер (Інв. №).</p> <p>Исследование и разработка контрольной оснастки для контроля деталей и узлов гидроаппаратуры [Текст] : отчет о НИР (заключ.) / Ижевский ГТУ ; рук. Г. П. Исупов ; исполн. : Ковалев И. П. [и др.] – Ижевск, 1994. – 37 с. – ВФ-3-83 ; № ГР 01820087667 ; Инв. № 0285.</p>
<p>- Неопубліковані переклади</p>	<p>У відомостях про відповідальність обов'язковими є відомості про організацію, яка виконала переклад, або галузевий координаційний центр НТІ (ЦНТІ) перекладів з іноземних видань. В зоні приміток, яка для цього виду документа є обов'язковою, наводять ідентифікаційний номер, який надається організацією що виконала переклад, а також відомості про джерело перекладу.</p> <p>Проведение подготовительных работ на угольных шахтах Великобритании [Текст] / Всероссийский центр переводов. – М., 01.06.86. – 25 с. – № 32/86. – Пер. ст. Northand, J. из журн.: The Mining Engineer. – 1986. – Vol. 145, № 295. – P. 435-441.</p>
<p>Депоновані наукові праці</p>	<p>У зоні приміток обов'язково наводять відомості про місце депонування, дату і номер депонованої роботи.</p> <p>Філіпова, Л. Я. Автоматизовані інформаційно-бібліографічні системи і бази даних [Текст] / Л. Я. Філіпова ; ХДІК. – Х., 1996. – 103 с. – Деп. в ДНТБУ 03.03.97, № 195.</p>

<p>Образотворчі Матеріали</p> <p>- Плакати</p> <p>- Картини та репродукції</p>	<p>Джерелом відомостей для бібліографічного опису із видання є друкований текст на лицьовій та зворотній стороні листа або на наклейці. У відомостях, які відносяться до заголовка вказують вид видання (плакат, репродукція, листівка, календар тощо), у відомостях про об'єм вказують фактичну кількість аркушів видання, через двокрапку – можна вказати додатково – вид друку та фізичний розмір видання (через крапку з комою)</p> <p>Времена года [Изоматериал] : демонстрац. матер. для дошк. образов. учреждений : учеб. плакаты / сост. Г. А. Прохорова ; ред. Ю. Е. Клименюк ; худож. Н. Е. Щербаков. – М. : Айрис-пресс, 2003. – 4 л. : цв. офсет ; 43x39 см. – (Наглядные и раздаточные пособия). – Изобр. на одной стороне л. – 3000 экз. – ISSN 5-8112-0530-9.</p> <p>Кустодиев Б. М. Портрет Ирины Кустодиевой с собакой Шумкой, 1907 [Изоматериал] : холст, масло / Б. М. Кустодиев (1878-1927) ; Межрегион. обществ. орг. «Центр духовной культуры». – Самара : Агни, 2001. – Цв. офсет ; 42x30 см.</p> <p>Репродукції картин російських художників: І. І. Шишкін, І. І. Левітан [Образотворчий матеріал] : демонстраційні матеріали / уклад. З. І. Барановська ; відп. ред. Ю. Є. Клименюк ; худ. оформл. О. Є. Баурина. – М. : Айріс-дидактика, 2004. – [8] л. : кол. ілюстр. ; 43x29 см. – (Наочні та роздавальні посібники). – 3000 прим. – ISBN 5-8112-0377-3.</p> <p>100 портретов отечественных писателей и поэтов для школ и библиотек [Изоматериал] : ил. прил. к биогр. слов. «Писатели нашего детства» : компл. репрод. : 25 портретов / отв. ред. Е. Селеменива. – М. : Либерия, 2001. – 1 папка (25 отд. л.) : офсет ; 40x30 см.</p>
<p>- Листівки</p>	<p>Київ [Образотворчий матеріал] : комплект з 9 листівок : колекція №1 / худ. ред. та фото В. Кривенка. – К. : Техніка, 2008. – 1 обкл. (9 окр. л.) : кол. фото ; 110 x 165 мм. – (Фотоарт). – 300 екз. – ISBN 978-966-575-089-5.</p>

	<p>Александровский дворец [Изоматериал] : комплект из 16 открыток / фото А. Минина ; текст Н. Тарасовой, С. Ивановой ; Гос. музей-заповедник «Царское Село». – [СПб] : Изд-во Зимина, 2002. – 1 обл. (16 отд. л.) : цв. офсет ; 14x10 см. – Загл. парал. англ., рус. – Текст англ. – 10000 экз. – ISBN 5-93522-007-5.</p>
- Календарі	<p>Виробничий календар на 2012 р. [Образотворчий матеріал]. – М. : Панорама, 2012. – Кол. офсет ; 21 x 40 см. – Зображ. на одному арк.</p> <p>Шедевры французского искусства 18 века [Изоматериал] : календарь : 2002 / Торговый Дом «Медный всадник» ; дизайн П. Канайкина ; вступ. ст. С. Кудрявцевой. – СПб. : П-2, 2001. – 24 с. : цв. ил. ; 29 x 29 см. – (Эрмитажная коллекция). – Текст парал. рус., англ. – 5000 экз.</p>
- Альбоми	<p>Львівський музей українського мистецтва [Образотворчий матеріал] : альбом / авт. вступ. ст. В. Є. Арофікін ; упоряд. А. Я. Новаківський. – К. : Мистецтво, 1987. – 112 с.</p> <p>Національний заповідник «Софія Київська» [Образотворчий матеріал] : фотоальбом / упоряд.: Ж. Арустам'ян, Л. Виногородська, О. Дивавіна [та ін.], вступ. сл. Н. Куковальської. – К. : Мистецтво, 2004. – 432 с. – ISBN 966-577-097-7.</p> <p>Український живопис XIX - початку XX ст. з колекції Національного художнього музею України [Текст] : альбом / авт. проекту А. Мельник ; авт. статті, упоряд. О. Жбанкова ; ред. О. Климчук. – Хмельницький : Галерея, 2004. – 272 с. – Укр. та англ. мовами. – ISBN 966-8834-02-X.</p>
Нотні видання	<p>Основною назвою вважається назва видання, яку виділено поліграфічно. Крім загальноприйнятих відомостей, які наводять у підназві, в описах нотних видань у цьому елементі наводять також перші слова тексту вокального твору, музичну форму, тональність, засоби виконання, номер твору. У відомостях про</p>

	<p>видання вказують дані про повторність видання та його характер. Тут же наводять і дані про форму викладу нотного тексту, якщо вони граматично пов'язані з відомостями про характер видання:</p> <p>Эшпай, А. Я. Квартет [Ноты] : ре минор : для 2 скрипок, альты и виолончели / А. Эшпай. – Партитура и голоса. – М. : Композитор, 2001. – 34 с., 4 парт.</p> <p>Брат и сестра [Ноты] : альбом пьес для фортепиано в 4 руки для учащихся ДМШ и домашнего музицирования / сост. О. Скорбященская ; гравёр М. Моисеева. – С. Пб. : Северный олень, 1993. – 42 с.</p> <p>Соневицький, І. Концерт для фортепіано з оркестром на народні теми [Ноти] / І. Соневицький ; ред. М. Скорина. – Партитура. – К. : Музична Україна, 2003. – 102 с.</p>
<p>Картографічні видання</p>	<p>При описі картографічних видань основну назву наводять в тій формі, як її подано у джерелі. У підназві вказують читацьке призначення, дати адміністративно-територіального поділу, номери туристичних маршрутів тощо. В області специфічних відомостей наводять такі елементи опису: числовий масштаб, іменованний масштаб, графічний масштаб, картографічна проекція. Числовий масштаб є обов'язковим елементом. Іменованний і графічний масштаби – факультативні. В області фізичної характеристики подають кількість карт, фізичний розмір, способ друку, наклад тощо.</p> <p>Политическая карта мира [Карты] : полит. устройство на 1 янв. 2001 г. / сост. и подгот. к изд. ПКО «Картография» в 2001 г. ; глав. ред. Н. Н. Полункина ; ред. О. И. Иванцова, Н. Р. Монахова ; рук. проекта М. Ю. Орлов. – 1 : 25 000 000 ; поликон. пр-ция ЦНИИГАИК. – М. : Картография, 2001. – 1 к. (2 л.) : цв. ; 98x71 см.</p> <p>Вінницька область: Фізична карта [Карты] / Головне управ. геодезії, картографії та кадастру при Каб. Мін. України. – 1:4000000. – К., 1993. – 1 к.: кол.</p>

<p>Аудіовидання</p>	<p>Основну назву фіксують за загальними правилами. Кількісну характеристику записують арабськими цифрами перед зазначенням про специфічний вид документа, яке подають у скороченій формі, наприклад, 1 електрон. опт. диск. (CD-ROM), що означає 1 компакт-диск, 1 мфк або 1 мк (1 магнітна фонограма на касеті; 1 мгф (магнітна фонограма на катушці); 1 грп. (грамплатівка). У відомостях про обсяг матеріалу наводять час звучання магнітної фонограми або грамплатівки. Можна вказувати приблизний час (37 хв.; Бл. 90 хв.). Інші відомості, що стосуються фізичної характеристики фонодокумента, містять дані про швидкість фонограми (33 об/хв; 38 см/с), кількість доріжок запису (2 дор.), кількість звукових каналів (моно; стерео).</p> <p>Гладков, Г. А. Как львенок и черепаха пели песню и другие сказки про Африку [Звукозапись] / Г. Гладков ; исп.: Г. Вицин, В. Ливанов, О. Анофриев [и др.]. – М. : Экстрафон, 2002. – 1 мк., стерео. – Загл. с этикетки аудиокассеты.</p>
<p>Аудіовидання на електронних носіях</p>	<p>Солов'яненко, А. Українські пісні [Звукозапис] / А. Солов'яненко. – К. : Аудіо Україна, 2001. – 47 хв. – 1 грп. : 33 об/хв, стерео. – Назва з етикетки грампластинки.</p> <p>Союз 18 [Звукозапис] : зб. попул. муз. / викон.: В. Меладзе, В. Сюткін, Т. Буланова, Діана [та ін.] ; комп'ютер. графіка В. Дербеньова. – М. : Студія «Союз», 1996. – 90 хв. – 1 електрон. опт. диск. (CD-ROM). – Назва з етикетки диску.</p>
<p>Відеовидання</p>	<p>От заката до рассвета [Видеозапись] / реж. Роберт Родригес ; в ролях: К. Тарантино, Х. Кейтель, Дж. Клуни ; Paramount Films. – М. : Премьер-видеофильм, 2002. – 108 мин. – 1 вк. – Фильм вышел на экраны в 1996 г. – Загл. с этикетки контейнера.</p>

<p>Відеовидання на електронних носіях</p>	<p>Наш Львів [Відеозапис] : [докум. фільм із субтитрами] / текст читають: Б. Ступка, В. Маковська [та ін.]. – К. : Студія «Талан», 2007. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium 324 MHz ; 256 Mb RAM ; 128 Mb Video ; від 4-х до 56-х DVD-ROM. – Назва з контейнеру.</p>
<p>Електронні Ресурси</p>	<p>У зоні виду і обсягу ресурсу подаються відомості про вид документа — електронні дані (текстові, звукові, графічні, числові, шрифтові, демонстраційні та ін.), електронні програми (системні, прикладні, сервісні). Наприклад: Електрон, текст, дан., Електрон, журн., Електрон, граф, дан. і прогр.(28 файлів), тощо. Зона фізичної характеристики містить відомості про електронні ресурси локального доступу, тобто такі, де інформація зафіксована на окремому фізичному носії, який користувач вміщує у комп'ютер. Перш за все тут вказують специфічне позначення матеріалу, до якого належить фізичний носій, та кількість фізичних одиниць. Щодо інших фізичних характеристик, то вони стосуються інформації про звук і колір. Наприклад: 1 електрон, опт. диск (CD-ROM): зв., кольор ; 12 см.. Зона приміток у бібліографічних описах електронних ресурсів локального доступу починається з приміток про системні вимоги. Це обов'язковий елемент опису. У бібліографічних описах електронних ресурсів віддаленого доступу обов'язковою має бути примітка про режим доступу до інформаційної мережі.</p>
<p>Електронні ресурси локального доступу</p>	<p>Київ: з найдавніших часів до 1917 р. [Електронний ресурс] : іст. енцикл. / авт.-упоряд.: О. Немировський [та ін.] ; пер. на англ. С. Чохленко ; ред.: А. Бенюк [та ін.] ; фото В. Марусенко. – Електрон. дан. – К. : Медія, 2000. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) + керівництво користувача (11 с). – Систем. вимоги: Pentium 166 MHz ; 32 Mb ; відео 800x600 ; DirectX5 (v. 4.05) ; Windows 95, 98, NT. – Текст укр. та рос. мовами. – Назва з контейнеру.</p>

	<p>Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – Електр. дан. – К. : Інфодиск, 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукраїнський перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з етикетки диску.</p>
<p>- Комп'ютерні програми</p>	<p>FineReader 6.0 Professional [Електронний ресурс]. – Версія 6.0. – Електрон. прогр. – М. : АBBYY Software House, 1996. – 2002. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Назва з етикетки диску. – S/N: FPRF-6026-1100-0054-4741.</p>
<p>- Електронні фахові видання</p>	<p>Художественная энциклопедия зарубежного классического искусства [Электронный ресурс]. – Электрон. текстовые, граф., зв. дан. и прикладная прогр. (546 Мб). – М. : БРЭ, 1996. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM) : зв., цв. ; 12 см + рук. пользователя (1 л.) + открытка (1 л.). – (Интерактивный мир). – Систем. требования: ПК 486 или выше ; 8 Мб ОЗУ ; Windows 95, 98 ; SVGA 32768 и более цв. ; 640x480 ; 4x CD-ROM дисковод ; 16-бит зв. карта ; мышь. – Загл. с этикетки диска. – Диск и сопровод. материал помещены в контейнер 20x14 см.</p>
	<p>Богомольний, Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III – IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – Електрон. текст. дан. (700 Мб). – Одеса : ОДУ, 2003. – (Бібліотека студента-медика). – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – Систем. вимоги : Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з етикетки диску.</p>
<p>Електронні ресурси віддаленого доступу</p>	<p>Інформаційні технології і засоби навчання [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. видання / під заг. ред. В. Ю. Бикова ; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – Електрон. журн. – К. : Ін-т інформ. технологій, 2007. – Режим доступу : http : www/nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em/html. – Назва з екрану.</p>

	<p>Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : Web-сайт. – Електрон. дані та прогн. – К. : НБУВ, 2011. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/. – Назва з екрану.</p> <p>Або скорочений запис: Фандрейзінг у публічних бібліотеках [Електронний ресурс] : огляд діяльності. – Режим доступу : http://korolenko.kharkov.com/2.htm . – Назва з екрану.</p>
<p>Опис видань, що продовжуються</p> <p>- Газети</p>	<p>На серійні видання складають як монографічні, так і зведені описи. Монографічні описи складають на окремі випуски цих видань, якщо вони мають індивідуальні назви. На періодичні видання складають, в основному, зведені описи. Схема опису містить нову зону опису — зону нумерації, яка включає відомості про перший і останній з номерів, що вийшли з друку, дати початку і припинення видання, а також відомості про перерви у виданні. У зоні вихідних даних вміщують місце видання та дату виходу – перший рік, з якого в бібліотеці з'явився перший номер або дати (якщо періодичне видання виходило певний період часу). У специфікації обмежуються наведенням позначення і номера випуску, його основною назвою, ім'ям автора у відомостях про відповідальність, датою виходу випуску з друку. Для зведених описів періодичних видань властиво подавати в загальній частині відомості про характер і цільове призначення видання, їх вказують у підназві. У примітках, що стосуються всього видання, як правило, вказують періодичність або кількість номерів за рік. Періодичне видання протягом свого існування може змінювати назву та інші характеристики. Відомості про це подають у примітках. Специфікація з повним набором елементів для бібліографічного покажчика має вигляд: 2001, № 1–138. – 19 741 пр.; 2002, № 1(139)–56 (294). – 23 000 пр.; 2003, №1 (3727) – 156 (3883). – 27000 пр.</p> <p>Опис видання в цілому: День = Day [Текст] : щоденна всеукраїнська газета / власник: ПрАТ «Українська прес-група» ; голов. ред. Л. Івшина. – 1996. – . – К., 2010 – . – Щоден. – Укр., рос., англ. мовами. 2010, № 1-77 ; 2012, № 1-77.</p>

- Журнали	<p style="text-align: center;">Окремий номер:</p> <p>Історія України [Текст] : Всеукраїнська газета для школярів / засновник: ТОВ «Редакції газет гуманітарного циклу» ; голов. ред. Л. Черкаська. – 1996, вересень. – . – К., 1996 – . – Двічі на місяць. № 9 (793) : травень 2013 р. – 2013 . – 22 с. – Вкладка: «Всесвітня історія», № 5 (29) : Спецвипуск «Проблемні задачі з історії : для учнів 8-9 класів».</p> <p>Слово Просвіти [Текст] : Всеукр. культуролог. тижневик / засновник: Всеукр. т-во «Просвіта» ; голов. ред. Л. Голота. – 1995. – . – К., 2000 – . – Щотижн. № 16 (705) : 18-24 квітня 2013 р. – 2013. – 16 с.</p> <p style="text-align: center;">Опис видання в цілому:</p> <p>Іноземні мови [Текст] : наук.-метод. журн. / Київський держ. лінгвіст. ун-т. – 1994. – . – К., 1996 – . – Виходить щоквартально. 1996, № 1,3,4. 1997, № 1-4. ... 2007, № 1-4.</p> <p>Доповіді Національної академії наук України [Текст] : наук.-теорет. журнал / засновник: Нац. акад. наук України. – 1935. – . – К. : Академперіодика, 1993 – . – Виходить щомісяця . – ISSN 1025-6415. 1993, № 1-12. ... 2012, № 1-12.</p> <p style="text-align: center;">Окремий номер:</p> <p>Актуальні проблеми економіки [Текст] : наук. економ. журн. / засновник: Нац. акад. управління, голов. ред. М. М. Єрмошенко. – 2000. – . – К., 2001 – . – Виходить щомісяця. – Укр, рос., англ. мовами. – ISSN 1993-788. № 3 (141). – 2013. – 592 с. – 1000 прим.</p> <p>Народна творчість та етнологія [Текст] / засновники: Нац. акад. наук України, Ін-т мистецвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського ; голов. ред. Г. Скрипник. – 2010. – . – К., 2010 – . – Виходить раз на два місяці. – В 2010 р. перейменовано з Народна творчість та етнографія. – ISSN 0130-6936. № 6 (340) : Листопад-грудень. – 2012. – 124 с.</p>
-----------	--

- Бюлетені	<p>Иностранные языки в школе [Текст] : науч.-метод. журн. / учредители: М-во образования РФ, ООО «Методическая мозаика» ; глав. ред. Н. П. Каменецкая. – 1934. – . – М., 1949 – . – Выходит 11 раз в год. – ISSN 0130-6073.</p> <p>№ 2. – 2013. – 76 с. – Приложение: Методическая мозаика,</p> <p>№ 2/2013. – 36 с. – Выходит 9 раз в год.</p> <p>Вопросы инженерной сейсмологии [Текст] : науч. бюллетень / Рос. Акад. наук, Ин-т физики Земли. – 1958 (Вып. 1). – . – М. : Наука, 2001 – .</p> <p>Вып. 34. – 2001. – 137 с.</p> <p>Вып. 35 : Прогнозирование землетрясений. – 2001. – 182 с.</p> <p>Вып. 36. – 2002. – 165 с.</p> <p>Або окремих номер:</p> <p>Бюлетень законодавства і юридичної практики України [Текст] / голов. ред. В. Г. Гончаренко. – Засн. в 1992 р. – К. : Юрінком Інтер, 2012 – . – Виходить 12 р. на рік</p> <p>№ 12 : Забезпечення права на доступ до публічної інформації у сфері оподаткування. – 2012. – 248 с.</p>
	<p>АНАЛІТИЧНИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС</p>
<p>Складова частина книги:</p>	<p>Аналітичний бібліографічний опис може бути складено на окремих твір (статтю, оповідання з журналу чи збірника) або частину твору (главу, розділ). Аналітичний опис складається з двох частин: перша містить відомості про складову частину документа, друга – відомості про документ, у якому вміщено складову. Вони розділяються знаком дві скісних риски (//). Спочатку приводять відомості про складову частину, потім – за двома скісними рисками – про видання, в якому вона міститься, відомості про місцезнаходження складової частини.</p>

- Стаття одного автора	<p>Уманець, Т. В. Статистика життєвого рівня населення [Текст] / Т. В. Уманець // Уманець Т. В. Економічна статистика. – К., 2006. – С. 317–332.</p>
окремого тому	<p>Важов, А. Я. Облік реалізації продукції, робіт та послуг [Текст] / А. Я. Важов // Основи бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах : пер. з рос. / М. Я. Штейман, В. В. Данилко, А. Я. Важов та ін. – М., 1996. – С. 211–219.</p>
окремого розділу	<p>Кравченко, В. В. Багалій в світлі й тіні своєї «Автобіографії» [Текст] : передмова / В. В. Кравченко // Багалій Д. І. Вибрані праці : у 6 т. – Х., 1999. – Т. 1. – С. 5–9.</p>
- Стаття із зібрань творів одного автора	<p>Титаренко, В. В. Нові релігійні утворення як форма сучасної маскультури [Текст] / В. Титаренко // Релігія в контексті соціокультурних трансформацій України : кол. моногр. / [відп. ред. Л. Филипович]. – К., 2009. – Розд. 1. – С. 27–35.</p> <p>Углеводороды [Текст] // Оганесян Э. Т. Руководство по химии поступающим в вузы. – М., 1991. – Гл. 20. – С. 317–356.</p>
двох авторів	<p>Рильський, М. Чумаки [Текст] / М. Рильський // Вибрані твори : у 2 т. – К., 2005. – Т. 1. – С. 41–428.</p> <p>Выготский, Л. С. История развития высших психических функций [Текст] / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 т. – М., 1995. – Т. 3 : Проблемы развития психики. – С. 2–238.</p>
- Стаття з енциклопедії, словника, довідника	<p>Кузаков, В. Биологические знания в Киевской Руси [Текст] / В. Кузаков, Д. Лихарь // Развитие биологии на Украине : в 3 т. / глав. ред. К. М. Ситник. – К., 1984. – Т. 1, гл. 2. – С. 30–40.</p> <p>Никончук М. В. Західно поліський говір [Текст] / М. В. Никончук // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 251.</p>

	<p>Функция [Текст] // Советский энциклопедический словарь. – М., 1984. – С. 143.</p> <p>Справочно-библиографический аппарат библиотеки [Текст] // Справочник библиотекаря / под ред. А. Н. Ванеева, В. А. Минкиной. – СПб., 2000. – С. 108–134.</p>
<p>Складова частина збірника</p> <p>окремого випуску</p> <p>окремого тому</p> <p>- Стаття із збірника, окремий том якого має назву</p>	<p>Врубель, Л. Герменевтика [Текст] / Л. Врубель // Література. Теорія. Методологія : [зб. наук. ст.] / упоряд. Д. Уліцька ; пер. з пол. С. Яковенка. – К., 2006. – С. 56–114.</p> <p>Нападовська, Л. А. Ліси і вода – основа безпеки життєдіяльності людини: ефективне природокористування [Текст] / Л. А. Нападовська, А. П. Пашков, В. Е. Деркач // Культура безпеки та здоров'я : наук.-практ. альманах. – К., 2011. – С. 38–42.</p> <p>Швидка, С. О. Духовний розвиток особистості вчителя [Текст] / С. О. Швидка // Вісник Черкаського університету : [зб. наук. ст.]. Серія Педагогічні науки. – Черкаси, 2006. – Вип. 84. – С. 166–170.</p> <p>Собуцький, М. А. Нові джерела для вивчення історії психоаналізу в Україні [Текст] / М. А. Собуцький // Наукові записки НАУКМА. Серія Теорія та історія культури. – К., 2005. – Т. 40. – С. 43–47.</p> <p>Виноградов, О. Г. Психометричні характеристики інтегрального індексу загальних умінь та навичок [Текст] / О. Г. Виноградов, Л. О. Малиш // Наукові записки НаУКМА. – 2010. – Т. 109 : Соціологічні науки. – С. 13–16.</p>
<p>- Статті зі збірників, матеріалів конференцій, тез доповідей</p>	<p>Пашков, А. П. Природно-заповідний фонд в Києві, Україні та світі [Текст] / Пашков А. П. // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України : матеріали наук.-практ. конф., Полтава, (21-22 квітня 2011 р.) / [голов. ред. М. І. Степаненко]. – [Полтава], 2011. – С. 155– 156.</p>

	<p>Калініченко, І. Особливості політичного іміджу сучасного лідера [Текст] / І. Калініченко // Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді : [тези доповідей] VI Всеукраїнської студент. конф., Черкаси, 17–18 травня 2004 р. – Черкаси, 2004. – С. 34.</p>
<p>Складова частина періодичного видання</p> <p>- Стаття із журналу</p> <p>- Стаття із журналу, яка продовжується у наступному номері</p> <p>- Стаття із журналу, яка має декількох авторів</p>	<p>Якщо документ, у якому міститься складова частина є періодичним (журнал або газета), місце його публікації не наводять, за винятком випадків, коли це необхідно при ідентифікації документу.</p> <p>Кирюхіна, Л. Інноваційна місія національної бібліотеки в інформаційній інфраструктурі країни [Текст] / Л. Кирюхіна, Т. Кузьмініч // Бібліотечна планета. – 2006. – № 3. – С. 10–13.</p> <p>Брюховецький, В. С. Рукописи таки не горять, але ховають загадки! / В. Брюховецький // Слово і час. – 2010. – № 10. – С. 77–79.</p> <p>Якщо складова частина поміщена у двох і більше томах, випусках, номерах журналу, то відомості про її місцезнаходження у кожному томі (випуску, номері) відділяють крапкою з комою</p> <p>Дроздовський, Д. І. Хамелеон [Текст] / Д. І. Дроздовський // Кур'єр Кривбасу. – 2011. – № 254–255. – С. 29–107 ; № 256 – 257. – С. 36–127.</p> <p>Залесов, Н. Г. Записки [Текст] / Н. Г. Залесов ; сообщ. Н. Н. Длуская // Русская старина. – 1903. – Т. 114, вып. 4. – С. 41–64 ; Т. 114, вып. 5. – С. 267–289 ; Т. 115, вып. 7. – С. 21–37 ; Т. 122, вып. 6. – С. 509–548.</p> <p>Валькман, Ю. Р. Моделювання НЕ-факторів – основа інтелектуалізації комп'ютерних технологій [Текст] / Ю. Р. Валькман, В. С. Биков // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2007. – № 1. – С. 39–61. – Бібліогр.: с. 59–61.</p> <p>Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2007. – № 1. – С. 25–29. – Бібліогр.: с. 29.</p>

<p>- Стаття із газети</p>	<p>Ткаченко, В. Освітня політика в контексті глобалізаційних процесів [Текст] / В. Ткаченко // Освіта. – 2006. – № 36–37 (20-27 вересня). – С. 6–7.</p> <p>Ярошенко, Т. О. Проєкт сприяння доступові до результатів досліджень в Україні / Т. О. Ярошенко // Свобода. – 2011. – 14 січня. – С. 18.</p>
<p>Рецензії</p> <p>- із назвою</p> <p>- без назви</p>	<p>При описі рецензій та рефератів відомості про рецензовані (реферовані) документи наводять у примітках після слів «Рец. на кн.:», «Рец. на ст.», «Реф. кн.:», «Реф. ст.», або їхні еквіваленти на інших мовах: «Rev. op».</p> <p>Дробко, Т. Ключ до пізнання часопису «Киевская старина» [Текст] / Т. Дробко // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 3. – С. 49–51. – Рец. на кн.: Палієнко, М. Г. «Киевская старина» у громадському та науковому житті України [Текст]. – К. : Темпора, 2005. – 480 с.</p> <p>Голобородько, В. Книга про любов і зраду / В. Голобородько // ЛітАкцент : альманах. – 2010. – Вип. 2 (4). – С. 263–265. – Рец. на кн.: Теодозія Зарівна. Вербовая дощечка. – К. : Contrabanda, 2008.</p> <p>Якщо рецензія або реферат не має назви, то в якості нього у квадратних дужках наводять слова «Рецензія», або їхні еквіваленти на інших мовах («Review»)</p> <p>Могаричев, Ю. М. [Рецензія] / Ю. М. Могаричев // Археологія. – 2006. – № 2. – С. 95-97. – Рец. на кн.: Майко В. В. Средневековое городище на плато Тепсень в Юго-Восточном Крыму. / В. В. Майко. – К. : Академперіодика, 2004. – 314 с.</p> <p>Гарнага, В. [Рецензія] / В. Гарнага // Вісник Черкаського університету : [зб. наук. ст.]. – 2012. – Вип. № 29 (242) : Серія Історичні науки. – С. 142-143. – Рец. на кн.: Черномаз Б. Методологія історії ХХ ст. : посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. Черномаз. – Умань, 2011. – 112 с.</p>

<p>Бесіди, інтерв'ю</p> <p>- інтерв'ю</p> <p>- бесіда, розмова</p>	<p>При складанні опису бесіди, інтерв'ю у якості першого елемента наводиться заголовок, який містить ім'я людини, з яким проводиться бесіда. Ім'я особи, яка проводила бесіду, вказують у відомостях про відповідальність.</p> <p>Ястребенецкий, А. Г. О традициях и перспективах академической школы : интервью с директором Москов. академич. худож. лицея Рос. акад. художеств А. Г. Ястребенецким и рук. первой живопис. мастерской В. Е. Елизаровым / А. Г. Ястребенецкий, В. Е. Елизаров ; провела О. Попова // Юный художник. – 2013. – № 2. – С. 1–3.</p> <p>Клімкін, П. «Тут є розуміння нашої континентальної ідентичності» : [розмова з Надзвичайним і Повноважним Послом України в Німеччині] / П. Клімкін ; розмову вів В. Тимченко // Голос України . – 2013. – 5 червня. – С. 13.</p> <p>Якщо бесіда чи інтерв'ю підписані ім'ям кореспондента і у тексті переважають його коментарі, то в заголовку наводять ім'я кореспондента.</p> <p>Бахнов Л. Не только всходы, но и почва : беседа с поэтом Д. Самойловым / Л. Бахнов // Литературное обозрение. – 1983. – № 8. – С. 41-46.</p>
<p>Складова частина електронного ресурсу</p> <p>- локальний доступ</p>	<p>При описі статті з електронного ресурсу спочатку приводять відомості про складову частину ресурсу, а потім відомості про сам ресурс. В кінці документа ставиться дата звертання до електронного ресурсу. Це факультативний елемент, але за допомогою нього можна визначити чи не застаріле посилання, адже інтернет змінюється постійно, інформація з часом стає застарілою.</p> <p>Нормативні акти України [Електронний ресурс] // Кадрове діловодство : довідник роботодавця. – 3-є вид., доп. – Електрон. дан. та прогр. – К., 2005. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кол. ; 12 см. – Системні вимоги: Microsoft Windiws 95/98/2000/XP ; 128 Mb RAM ; SVGA (1024 768).</p>

<p>- віддалений доступ</p> <p>Стаття з Web-сайту</p>	<p>Крестецька С. Л. Аутоіндукція та сигнальна трансдукція: комунікаторні системи в мікробних популяціях [Електронний ресурс] / С. Л. Крестецька, Н. М. Нестеренко // Аналі Мечниковського інституту : наук. журн. / Ін-т мікробіології та імунології ім. І. І. Мечникова. – Х., 2007. – № 1. – С. 4–9. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/AMI/titul.htm. – 03.06.2013</p> <p>Статистичні дані про випуск періодичних та продовжуваних видань в Україні мовами народів світу у першому півріччі 2012 р. [Електронний ресурс] // Державний комітет телебачення та радіомовлення України : Web-сайт. – Ел. текст. дан. – К., 2013. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua. – 03.06.2013.</p> <p>Сторінки історії міста Черкаси [Електронний ресурс] // Черкаси: Інформаційний портал. – Ел. текст дан. – Черкаси, 2013. – Режим доступу: http://www.misto.ck.ua/index.php?mode=1&sub. – 04.09.2013.</p>
<p>Опис архівного джерела</p>	<p>Бібліографічний опис архівних джерел відбувається за тими ж правилами, що і опублікованих документів. Необхідно послідовно зазначити назву матеріалу (повністю), архіву, номер фонду (ф.), опису (оп.), справи (спр.) та аркуша (арк). При повторному згадуванні архіву можна подавати його скорочену назву, наприклад: Центральний Державний архів вищих органів влади та управління України – ЦДАВО України, Центральний Державний архів громадських організацій України – ЦДАГО України</p> <p>Центральний Державний Архів вищих органів влади та управління України. Звіт педтехнікумів України про стан навчальної роботи за 1927/28 рр. / ЦДАВО України. – ф. 166, оп. 7, спр. 304, арк. 1–47.</p> <p>Заява приват-доцента по кафедрі філософії Київського університету П. Светлова від 23.10.1919 р. про необхідність читання курсу гносеології. // Державний архів м. Києва. – ф. 16, оп. 469, спр. 381, арк. 136.</p>

ЛІТЕРАТУРА

1. Введення в дію нового стандарту з бібліографічного опису ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Основні відмінності від ГОСТ 7.1-84 [Електронний ресурс] / підгот.: О. Устіннікова, П. Сенько, С. Юлдашева // Державна наукова установа «Книжкова палата України ім. І. Федорова» : Web-сайт. – Ел. текст. дан. – К., 2007. – Режим доступу: http://www.ukrbook.net/dstu_pabl.htm
2. ГОСТ 7.12 – 93. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила [Текст]. – Изд. офиц. – М. : Госстандарт России, 1995. – 17 с.
3. ГОСТ 7.80 – 2000. Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила составления [Текст]. – Введ. 2001-07-01. – М. : Изд-во стандартов, 2000. – 24 с.
4. ГОСТ 7.82 – 2001. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов: Общие требования и правила составления [Текст] : межгосударственный стандарт. – Офиц. изд. – Введ. 2002-07-01. – М. : Госстандарт России, 2001. – 37 с.
5. ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання ; (ГОСТ 7.1–2003, IDT) [Текст]. – Замість ГОСТ 7.1-84 ; чинний з 2007-07-01. – К., 2007. – 47 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
6. ДСТУ 3582 – 97. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила [Текст]. – Вид. офиц. – К. : Держстандарт України, 1998. – 25 с.
7. Карачинська Е. Т. Бібліотечні каталоги [Текст] : [навч. посіб.] / Е. Т. Карачинська, В. К. Удалова. – Х. : Основи, 1992. – 160 с.
8. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів [Текст] : підручник / Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. – К. : Вікар, 2003. – 328 с.
9. Нові правила бібліографічного опису / підгот.: О. Устіннікова, П. Сенько, Н. Регідайло // Вісник Книжкової палати. – 2007. – № 7. – С. 23-25 ; № 8. – С. 25-27 ; № 9. – С. 24-27.
10. Правила составления библиографического описания [Текст] : в 2 ч. Ч. 1. Книги и сериальные издания. – М. : Книга, 1986. – 528 с.
11. Савина, И. А. Библиографическое описание документа [Текст] : учеб.-метод. рекомендации / И. А. Савина ; под ред. Н. Б. Зиновьевой. – С.Пб. : Профессия, 2006. – 272 с. – ISBN 5-93913-119-0.
12. Составление библиографического описания : краткие правила [Текст]. – М. : Книжная палата, 1987. – 224 с.

ДСТУ 3582-97
ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

Інформація та документація
СКОРОЧЕННЯ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ
У БІБЛОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ

Загальні вимоги та правила

Видання офіційне

Київ
ДЕРЖСТАНДАРТ УКРАЇНИ
1998

ПЕРЕДМОВА

1. РОЗРОБЛЕНО Книжковою палатою України
ВНЕСЕНО Міністерством інформації України
2. ЗАТВЕРДЖЕНО І ВВЕДЕНО В ДІЮ наказом Держстандарту України
від 4 липня 1997 р. № 391
3. Цей стандарт відповідає ISO 4: 1984 «Документація. Правила
скорочення слів у назвах та найменувань публікацій», ISO 832:1994
«Інформація та документація. Бібліографічний опис та посилання.
Правила скорочення бібліографічних термінів».
4. НА ЗАМІНУ РСТ УРСР 1743-82
5. РОЗРОБНИКИ: **Л. В. Мухітдінова, Г. М. Пліса, Г. П. Неліпа,
О. Б. Зубарєва**

Держстандарт України, 1998

**Цей стандарт не може бути повністю чи частково відтворений,
тиражований та розповсюджений як офіційне видання без дозволу
Держстандарту України**

ЗМІСТ

1. Галузь використання
2. Нормативні посилання
3. Визначення
4. Правила скорочень слів у бібліографічному описі
5. Правила вживання скорочень слів у бібліографічному описі

Таблиця А 1. Особливі випадки скорочень слів, що часто трапляються у
бібліографічному описі

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

**ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ
СКОРОЧЕННЯ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ
У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ****Загальні вимоги та правила****ИНФОРМАЦИЯ И ДОКУМЕНТАЦИЯ
СОКРАЩЕНИЕ СЛОВ В УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ В
БИБЛИОГРАФИЧЕСКОМ ОПИСАНИИ****Общие требования и правила**

Чинний від 1998–07–01**1. ГАЛУЗЬ ВИКОРИСТАННЯ**

Цей стандарт встановлює загальні вимоги та правила скорочень слів в українській мові, особливі випадки скорочень, що найчастіше трапляються у бібліографічному описі, та умови їх застосування.

Вимоги стандарту є обов'язковими для видавців, бібліотек, Книжкової палати України, органів науково-технічної інформації, поліграфічних підприємств та організацій, які складають або використовують бібліографічні описи різних видів документів, незалежно від носіїв інформації.

Він може бути також рекомендований для установ та організацій будь-якої сфери діяльності.

Допускається застосовувати специфічні скорочення, що не передбачені цим стандартом, чи коротші варіанти скорочень слів, чи абревіатури назв періодичних і продовжуваних видань в аналітичному описі та абревіатури назв міжнародних організацій у разі наявності у виданні їх розшифрування.

2. НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

У цьому стандарті наведено посилання на такі стандарти: ГОСТ 7.1–84 Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления.

ДСТУ 3018–95 Видання. Поліграфічне виконання. Терміни та визначення.

3. ВИЗНАЧЕННЯ

У цьому стандарті подано терміни, які встановлені ДСТУ 3018, та терміни, які використовуються в такому значенні:

Аналітичний бібліографічний опис – бібліографічний опис складової частини документа.

Бібліографічний опис – сукупність бібліографічних відомостей про документ, наведених за встановленими правилами і призначених для його ідентифікації та загальної характеристики.

Заголовок бібліографічного опису – елемент бібліографічного опису, який містить ім'я індивідуального автора чи найменування колективного автора, чи позначення виду документа, чи уніфіковану назву.

Ініціальна абревіація – спосіб творення слів з початкових букв та звуків.

Область бібліографічного опису – структурна одиниця бібліографічного опису, яка містить один або декілька функціонально або змістовно однорідних елементів бібліографічного опису.

Стягування – скорочування слова вибіркоким пропусканням приголосних та голосних літер.

Відсікання – скорочування слова відкиданням двох або більше літер в кінці слова.

4. ПРАВИЛА СКОРОЧЕНЬ СЛІВ У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ

4.1. Скороченню підлягають різні частини мови. Одне й те саме скорочення застосовується для всіх граматичних форм одного й того самого слова, незалежно від року, числа, відмінка й часу.

Список особливих випадків скорочень слів наведено в додатку А.

Допускається використовувати загальноприйняті скорочення, які не наведені в додатку А.

Приклад

До нашої ери – до н. е.
сантиметр – см
науково-дослідний інститут – НДІ
науково-технічна інформація – НТІ

Неприпустиме одне скорочення для двох різних за значенням слів.

4.2. Під час скорочень слів застосовують відсікання, стягування чи поєднання цих прийомів.

Під час скорочення повинно залишатися не менше ніж дві літери, незалежно від прийому, який використовується. Під час стягування крапка не ставиться, під час відсікання крапка ставиться.

Приклад

Адміністрація – адмін.
гривня – грн
магнітна фонограма на касеті – мф/кас.

Скорочення слова до однієї початкової літери допускається тільки для загальноприйнятих скорочень та окремих слів, приведених у додатку А. *Приклад*

Рік (роки) – р. (рр).

карта – к.

сторінка – с.

4.3. Іменники та інші частини мови, крім прикметників і дієприкметників, скорочують лише за наявності їх у списку особливих випадків скорочень слів (додаток А).

Приклад

Бібліотека – б-ка

видавництво – вид-во

включно – включ.

опублікував – опубл.

Під час скорочення іменників ураховуються відмінкові закінчення однини або множини.

Приклад

Інститут – ін-т

інститути – ін-ти

університет – ун-т

університети – ун-ти

4.4. Прикметники і дієприкметники, що закінчуються на:

-авський	-ентальний	-ільський
-адський	-енький	-інський
-ажний	-ерський	-ірський
-азький	-еський	-істий
-айський	-ецький	-ічий
-альний	-евий	-ічний
-альський	-ивний	-кий
-аний	-инський	-ний
-анський	-ирський	-ній
-арський	-истий	-ований
-ативний	-иський	-овий
-атський	-ицький	-овський
-ацький	-ичий	-одський
-евий	-чний	-ольський
-ейський	-іальний	-орський
-ельний	-івний	-ський
-ельський	-івський	-уальний
-ений	-ійний	-чий
-енний	-ійський	-яний
-енський	-ільний	-янський

скорочують відсіканням цієї частини слова.

4.4.1. Прикметники, що закінчуються на – **графічний**, – **логічний**, – **номічний**, – **навчий**, скорочують відсіканням частини слова – **афічний**, – **огічний**, – **омічний**, – **авчий**.

Приклад

Географічний – геогр.
філологічний – філол.
астрономічний – астрон.
краєзнавчий – краєзн.

4.4.2. Прикметники, утворені від власних імен, скорочують відсіканням частини – **ський**.

Приклад

Франківський – франків.
шевченківський – шевченків.

4.4.3. Під час скорочення прикметників, утворених від географічних назв і назв народів, як в етнографічному, так і в адміністративному значенні, зберігають найповнішу для розуміння форму скорочення.

Приклад

Грузинський народ – грузин. народ
Ніжинський інститут – Ніжин. ін-т
Бориспільський край – Бориспіль. край
Бориспільський район – Бориспіль. р-н
Луганська область – Луган. обл.

Якщо назви району і області збігаються, то вони скорочуються ідентично.

Приклад

Харківська область – Харк. обл.
Харківський район – Харк. р-н
Миколаївська область – Миколаїв. обл.
Миколаївський район – Миколаїв. р-н

4.5. Якщо відсіченій частині слова передує літера «й» або голосна, то під час скорочення слова зберігають наступну за нею приголосну.

Приклад

Олійний – олійн.
калійний – калійн.
червоний – червон.

4.6. Якщо скороченню підлягає тільки одна літера, то слово не скорочують.

Приклад

Вчений – вчен., але вчена – не скорочують
вищий – вищ., але вища – не скорочують
міський – міськ., але міська – не скорочують

4.7. Якщо відсіченій частині слова передує апостроф, то під час скорочення слова зберігають наступну за ним голосну і приголосну літери.

Приклад

Торф'яний – торф'ян.
слов'янський – слов'ян.

4.8. Якщо відсіченій частині слова передує літера «ь», то скорочувати слово слід на приголосну, що стоїть перед нею.

Приклад

Гуцульський – гуцул.
грецький – грец.
сільський – сіл.

4.9. Якщо відсіченій частині слова передує подвоєна приголосна літера, то під час скорочення слова зберігають одну з приголосних.

Приклад

Іменний – імен.
осінній – осін.
щоденний – щоден.

4.10. Якщо слово може скорочуватися відсіканням різної кількості літер, то відсікають максимальну кількість.

Приклад

Фундаментальний – фундам. (а не фундаментал., фундамент.)
експериментальний – експерим. (а не експериментал., експеримент.)
Якщо під час максимального скорочення затемнюється значення слова, то слід вживати повнішу форму скорочення.

Приклад

Комічний – коміч.
континентальний – континент.
графічний – графіч.

4.11. У складних іменниках, що пишуться через дефіс, відсікають кожен складову частину або одну з них, якщо ці іменники наведені у списку особливих випадків скорочень слів (додаток А).

Приклад

Словник-довідник – слов.-довід.
школа-інтернат – шк.-інтернат
книжка-картинка – кн.-картинка

4.12. У словосполученні скорочують кожне слово.

Приклад

Допоміжна картка – допом. карт.
роздільна пагінація – розд. паг.

В окремих усталених словосполученнях, наведених у додатку А, слова скорочують тільки в складі даного словосполучення.

Приклад

Титульний аркуш – тит. арк.
вихідні дані – вих. дан.
без року — б. р.

4.13. У географічних назвах, що пишуться через дефіс, відсікають другу складову частину, якщо вона має закінчення – **ський**.

Приклад

Місто Кам'янець-Подільський – м. Кам'янець-Поділ.

місто Корсунь-Шевченківський – м. Корсунь-Шевченків.

Примітка. Географічні назви, що є складними іменниками та пишуться через дефіс, не підлягають скороченню, наприклад: Івано-Франківськ, Михайло-Олександрівка.

4.14. У складних прикметниках, що пишуться через дефіс, відсікають кожен складову частину або одну з них відповідно до загальних правил скорочення.

Приклад

Фізико-математичний – фіз.-мат.

хіміко-технологічний – хім.-технол.

греко-католицький – греко-католиц.

4.14.1. У складних прикметниках, що пишуться разом, відсікають другу частину слова відповідно до загальних правил.

Приклад

Агролісомеліоративний – агролісомеліор.

лісогосподарський – лісогосп.

кримськотатарський – кримськотатар.

4.14.2. Однокорінні прикметники і дієприкметники, що відрізняються лише префіксами, скорочують однаково.

Приклад

Карпатський – карпат.

закарпатський – закарпат.

прикарпатський – прикарпат.

4.14.3 У складних словах, які пишуться разом, скорочують або першу, або останню частину слова чи залишають перші літери слів, які утворюють складне слово.

Приклад

Мікрофіша – мфіша

діафільм – дф

відеофонограма – відеофоногр.

4.14.4 Відсікати слово до однієї початкової літери звичайно не прийнято, крім слів, що наведені у списку особливих випадків скорочень слів (додаток А).

Приклад

Науково-дослідний – н.-д.

вік – в.

Київ – К.

Ініціальна абревіація записується початковими літерами без крапок.

Приклад

Мале підприємство – МП
 творче об'єднання – ТО
 Велика Вітчизняна війна – ВВВ

Дозволяється використовувати деякі усталені скорочення, форма яких відображає сформовану практику їх застосування.

Приклад

Місто – м.
 сільськогосподарський – с.-г.

4.14.5. Якщо слово є єдиним членом речення (у відомостях, що відносяться до назви), його не відсікають.

Приклад

Українська мова : підручник – а не Українська мова : підруч.
 Лікарські рослини : словник-довідник – а не Лікарські рослини : слов.-
 довід.;
 але Українська мова : підручник для 1-го класу – Українська мова : підруч.
 для 1-го кл.
 Лікарські рослини : словник-довідник лікаря – Лікарські рослини : слов.-
 довід. лікаря.

5. ПРАВИЛА ВЖИВАННЯ СКОРОЧЕНЬ СЛІВ У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ОПИСІ

5.1. Скорочення слів застосовують у всіх областях бібліографічного опису, крім основної та паралельної назв, з урахуванням наведених правил.

5.2. Скорочення слів не допускається, якщо можливе різне розуміння тексту бібліографічного опису.

5.3. Слова, що визначають форму участі осіб у підготовці видання, не скорочують, якщо можливе різне розуміння тексту бібліографічного опису.

Приклад

Білий цвіт на калині : пісенник (упорядник Г. О. Ніколаєва, а не ...
 упоряд. Г. О. Ніколаєва (бо можливо, це упорядкування Г. О. Ніколаєва).

5.4. У заголовку бібліографічного опису (колективний автор) вживають лише ті скорочення слів, які наведені у списку особливих випадків скорочень слів (додаток А) з приміткою: «Скорочуються також у заголовку опису».

Приклад

Науково-дослідний інститут педагогіки – НДІ педагогіки
 Професійна спілка машинобудівників та приладобудівників України –
 Профспілкамашинобудівників та приладобудівників України.

У заголовку бібліографічного опису вживають також скорочення слів, наведені у списку особливих випадків скорочень слів (додаток А) з приміткою: «Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка».

Приклад

Державний архів Харківської області – Державний архів Харківської обл.
Івано-Франківська кондитерська фабрика – Івано-Франківська
кондитерська ф-ка.

Назву країни (республіки, області), яка подається перед найменуванням колективу у заголовку бібліографічного опису, не скорочують.

Приклад

Україна. Міністерство юстиції – Україна. М-во юстиції.
Запорізька область. Державна автомобільна інспекція – Запорізька обл.
Держ. автомобільна інспекція.

5.5. В аналітичному бібліографічному описі застосовують скорочення назв періодичних і продовжуваних видань, які подаються в області (зоні) відомостей про видання.

5.6. Правила вживання скорочень слів та словосполучень у кожному елементі бібліографічного опису встановлені згідно з ГОСТ 7.1 та чинним зведенням правил складання бібліографічного опису.

5.7. Не допускається скорочення слів в основному та паралельному заголовках.

Скорочення слів у заголовку, яке наводять у відомостях про документ, у якому вміщена складова частина, виконується відповідно до правил складання аналітичного бібліографічного опису.

ДОДАТОК А (обов'язковий)

**Особливі випадки скорочень слів,
що часто трапляються у бібліографічному описі**

Таблиця А.1

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
А		
абетка	абет.	
абонентська скринька	а/с	
автобіографія	автобіогр.	
автоматизована система керування	АСК	
автомобільний	автомоб.	
автор	авт.	
автореферат	автореф.	
авторське свідоцтво	а. с.	
авторський аркуш	авт. арк.	
аграрний	аграр.	
агрономічний	агр.	
агропромисловий комплекс	АПК	
адаптація	адапт.	
адміністративний	адм.	
адміністрація	адмін.	
академік	акад.	При прізвищі
академія	акад.	
акомпанемент	акомп.	
акціонерне товариство	АТ	
алфавіт	алф.	
альбом	альб.	
альманах	альм.	
американський	амер.	
аналітичний	аналіт.	
англійський	англ.	
анотація	анот.	
антологія	антол.	
аркуш	арк.	При цифрах і в області приміток
артист	арт.	При прізвищі
археологія	археол.	
архів	арх.	
архітектура	архіт.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
асистент	асист.	При прізвищі
асоціація	асоц,	
аспірант	асп.	При прізвищі
атлас	атл.	
атомна електрична станція	АЕС	
Б		
без видавництва	б. в.	
без даних	б.д.	
без масштабу	б. м-бу	
без місця	б. м.	
без року	б. р.	
без тиражу	б. т.	
без титульного аркуша	б. тит. арк.	В області приміток
без ціни	б. ц.	
безкоштовно (безплатно)	безкошт. (безпл.)	
березень	берез.	
біблійний	біблійн.	
бібліографія	бібліогр.	
бібл іог рафознавство	бібліографозн.	
бібліологія	бібліол.	
бібліотека	б-ка	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
бібліотечка	б-чка	
бібліотечний	бібл.	
бібліотечно-бібліографічна класифікація	ББК	
біобібліографія	біобібліогр.	
біографія	біогр.	
болгарський	болг.	
брошура	брош.	
будинок	б.	При цифрах
будівельний	буд.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
будівний	будів.	
будівництво	буд-во	
бульвар	б-р	При назві

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
бухгалтерський	бух.	
бюджетний	бюдж.	
бюлетень	бюл.	
В		
введення (уведення)	введ. (увед.)	
вводиться (уводиться)	ввод. (увод.)	
вдосконалення (удосконалення)	вдоскон. (удоскон.)	
Велика Вітчизняна війна	ВВВ	
вересень	верес.	
ветеринарний	вет.	
вивчення	вивч.	
видавець	вид.	При прізвищі
видавництво	вид-во	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
видавничий відділ	вид. від.	В області вихідних даних
видання	вид.	
викладач	викл.	При прізвищі або назві установи
виконавець	викон.	При прізвищі
виконавчий комітет	виконком	
виконання	викон,	
виконуючий обов'язки	в. о.	При назві посади
використання	використ.	
виникнення	виникн.	
виправлення	випр.	
випуск	вип.	
випускні дані	вип. дан.	
виробництво	вир-во	
виробниче об'єднання	во	
виробничий	вироб.	
виставка	вист.	
вихідні дані	вих. дан.	
вищий	вищ.	
відбиток	відб.	
відділ	від.	
відділення	від-ня	
відеофонограма	відеофоногр.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
відкриття	відкр.	
відомості	відом,	
відповідальний	відп.	
відредаговано	відред.	
відродження	відродж.	
відсоток (процент)	%	Умовна позначка при цифрах
вік	в.	У значенні: «Століття» та при цифрах
вінницький	вінниц.	
віршований	віршов.	
вісник	вісн.	
вітчизняний	вітчизн.	
вкладений аркуш	вкл. арк,	
включаючи (включно)	включ.	
внутрішній	внутр.	
водосховище	вдсх	При назві
волинський	волин.	
впровадження (впровадження)	впровадж.	
вчений	вчен.	
вугільний	вугіл.	
вулиця	вул.	При назві
Г		
газета	газ.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
генеральний	ген.	
генетичний	генет.	
геодезія	геодез.	
геологорозвідувальний	геологорозв.	
гірничий	гірн.	
гірничорядувальний	гірничорят.	
гірський	гір.	
глава	гл.	При цифрах
глобальний	глобал.	
година	год	При цифрах
голландський	голланд.	
головний	голов.	
голографія	гологр.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
господарство	госп-во	
господарський	госп.	
господарчий	господарч.	
гравюра	грав.	
грам	г	При цифрах
гривня	грн	При цифрах
громадський	громад.	
грудень	груд-	
гуманітарний	гуманіт.	
Д		
декоративний	декор.	
демократія	демокр.	
депозитарій	депоз.	
депонований	депон.	
депутат	деп.	При прізвищі
державна адміністрація	держадмін.	
державний	держ.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
дефектний	деф.	В області приміток
дивись	див.	
дипломатичний	дип.	
директор	дир.	При прізвищі
диригент	дириг.	При прізвищі
дисертація	дис.	
дитячий	дит.	
діаграма	діагр.	
діапозитив	діапоз.	В області кількісної характеристики
діафільм	дф	
дійсний член	д. чл.	При прізвищі
діяльність	діяльн.	
Дніпропетровськ	Д.	В області вихідних даних
дніпропетровський	дніпропетр.	
добровільне товариство	добр. т-во	
довідково-інформаційний фонд	ДФ	
довідник	довід.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
додаток	дод.	
додрукування	додрук.	
доктор	д-р	У назві вченого ступеня
документ	док.	
документальний	докум.	
донецький	донец.	
доопрацьований	доопрац.	
доповідь	доп.	
доповнення	допов.	
допоміжний	допом.	
дорожній	дор.	
доручення	доруч.	
дослідження	дослідж.	
дослідний	дослід.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
доцент	доц.	При прізвищі або назві установи
драматичний	драм.	
друкарня	друк.	
духовний	духовн.	
Е		
екологія	екол.	
економічний	екон.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
експериментальний	експерим.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
електроніка	електрон.	
електронна обчислювальна машина	ЕОМ	
електронна цифрова обчислювальна машина	ЕЦОМ	
енергетичний	енерг.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
енциклопедія	енцикл.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
Є		
єврейський	євр.	
європейський	європ.	
Ж		
житомирський	Житомир.	
жовтень	жовт.	
журнал	журн.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
журналіст	ж-ст	При прізвищі
З		
забезпечення	забезп.	
завідувач (завідуючий)	зав.	При назві установи або посади
завод	з-д	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
загальний	заг.	
заготовчий	загот.	
закарпатський	закарпат.	
закінчення	закінч.	
заклад	закл.	
залізниця	з-ця	
замовлення	зам.	У значенні «Друкарський термін»
записки	зап.	У значенні «Наукові роботи»
запорізький	запоріз.	
зареєстрований	зареєстр.	
засідання	засід.	
заслужений	засл.	
засновник	засн.	
застосування	застосув.	
заступник	заст.	При назві посади
затверджений (затверджено)	затв.	
зауваження	заув.	
західний	зах.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
збірник (збірка)	зб.	
здобуття	здоб.	
зібрання	зібр.	
земельний	земел.	
землеробство	земл-во	
землеробський	землероб.	
зображення	зобр.	
зрошувальний	зрошувал.	
зрошуваний	зрошув.	
I		
і так далі	і т. д.	
і таке інше	і т. ін.	
із (зі) змінами	із (зі) змін.	
івано-франківський	івано-франків.	
ілюстратор	іл.	При прізвищі
ілюстрація	ілюстр.	
імені	ім.	Скорочується також у заголовку опису
інвентарний	інв.	
індекс	інд.	
інженерний	інж.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
індивідуальний	індивід.	
іноземний	інозем.	
інспектор	інсп.	При прізвищі
інспекція	інспек.	
інститут	ін-т	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
інструктивний	інструкт.	
інструкція	інстр.	
інструмент	інструм.	
інтеграція	інтегр.	
інтенсивний	інтенс.	
інтернаціональний	інтерн.	
інфляція	інфл.	
інформатика	інф-ка	
інформаційне агентство ⁴	ІА	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
інформаційний	інформ.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
інформаційно-обчислювальний центр	ІЮЦ	
інформаційно-пошукова мова	ІПМ	
інформаційно-пошукова система	ІПС	
інформаційно-рекламне агентство	ІРА	
іспанський	ісп.	
історичний	іст.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
історіографія	історіогр.	
італійський	італ.	
К		
кабінет	каб.	
кандидат	канд.	
карбованець	крб	При цифрах
карпатський	карпат.	
карта	к.	При цифрах
картка (карточка)	карт.	
картографія	картогр.	
картографування	картограф.	
каталог	кат.	
кафедра	каф.	
квартал	кв.	При цифрах
квітень	квіт.	
керівник	кер.	
Київ	К.	В області вихідних даних
кібернетичний	кіберн.	
кількість	к-сть	
кінематографія	кінематогр.	
кінофільм	кф	
кіровоградський	кіровогр.	
клас	кл.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
класифікація	класиф.	
класичний	класич.	
клініко-експериментальний	клін.-експерим.	
клінічний	клініч.	
книга (книжка, книжечка)	кн.	
книгознавство	книгозн.	
коефіцієнт	коєф.	
колектив авторів	кол. авт.	
колективне сільськогосподарське підприємство	КСП	
колоніальний	колоніал.	
коментар	комент.	
комерція	комерц.	
комісія	коміс.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
комітет	ком.	Те саме
комічний	коміч.	
компенсація	компенс.	
комплект	к-т	
композитор	комп.	При прізвищі
композиція	композ.	
комп'ютер	комп'ют.	
комп'ютерний набір	комп'ют. наб.	
конгрес	конгр.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
конструкторське бюро	КБ	Скорочується також у заголовку опису
конференція	конф.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
концепція	концеп.	
кооперація	кооп.	
копійка	к.	При цифрах
копія	коп.	
кореспондент	кор.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
корпорація	корпор.	
космічний	косм.	
креслення	кресл.	
кримінальний	кримін.	
кримський	крим.	
кримськотатарський	кримськотатар.	
критичний	критич.	
ксерокопія	ксерокоп.	
культурний	культ.	
Л		
лабораторія	лаб.	
латинський	латин.	
лексичний	лекс.	
липень	лип.	
листопад	листоп.	
лібретто	лібр.	
лікарський	лікар.	
лікувальний	лікув.	
лінгвістичний	лінгв.	
ліричний	лірич.	
література	л-ра	
літературний	літ.	
літографія	літогр.	
луганський	луган.	
луцький	луц.	
лютий	лют.	
Львів	Л.	В області вихідних даних
львівський	львів.	
М		
магістральний	магістрал.	
магнітна фонограма на касеті	мф/кас.	
магнітна фонограма на катушці	мф/кат.	
максимальний	макс.	
мале підприємство	МП	
малюнок (рисунок)	мал. (рис.)	
масштаб	м-б	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
математичний	мат.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
матеріальний	матер.	
машинобудування	машинобуд.	
медичний	мед.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
меліоративний	меліор.	
меморіальний	мемор.	
менеджмент	менедж.	
металорізальний	металоріз.	
методичний	метод.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
механізований	механіз.	
механічний	мех.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
миколаївський	миколаїв.	
мистецтво	мистец.	
мистецтвознавство	мистецтвознав.	
міжвідомчий	міжвід.	
міжнародний	міжнар.	
мікрокарта	мкарта	
мікрокопія	мкоп.	
мікрофільм	мф	
мікрофіша	мфіша	
мікрофотокопія	мфотокоп.	
мільйон	млн	
мільярд	млрд	
мінеральний	мінер.	
мінімальний	мін.	
міністерство	м-во	Скорочується також у заголовку опису
місто	м.	При назві
міська державна адміністрація	міськдержадмін.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
міська рада	міськрада	
міський	міськ.	Скорочується також у заголовку опису
місяць	міс.	
місячний	місяч.	
мовознавство	мовознав.	
молодший	мол.	
монографія	моногр.	
моральний	морал.	
Москва	М.	В області вихідних даних
музичний	муз.	
Н		
набережна	наб.	При назві
набір діапозитивів	наб. діапоз.	
навчальний	навч.	
надзаголовок	надзаг.	
надзвичайний	надзв.	
наприклад	напр.	
народження	народж.	
народний	нар.	
народознавство	народознав.	
наступний	наст.	
науковий	наук.	
науково-дослідний	н.-д.	
науково-дослідний проектно-технологічний інститут	НДПТІ	
національний	нац.	
німецький	нім.	
номер	№	Умовна позначка при цифрах
номер порядковий	№ пор.	Те саме
нормативний	нормат.	
О		
об'єднання	об-ня	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
обкладинка	обкл.	
обладнання	обладн.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
обласна державна адміністрація	облдержадмін.	
обласна рада	облрада	
область	обл.	Скорочується також у заголовку опису
обліково-видавничий аркуш	обл.-вид. арк.	
образотворчий	образотв.	
обробка	оброб.	
обслуговування	обслуг.	
обчислювальний	обчисл.	
обчислювальний центр	ОЦ	
оголошення	оголош.	
Одеса	О.	В області вихідних даних
одеський	одес.	
одиниця	од.	При цифрах
озеро	оз.	При назві
окремий	окр.	
окремий аркуш	окр. арк.	
оповідання	оповід.	
оправа	опр.	
опрацював	опрац.	
опрацювання	опрацює.	
оптичний	оптич.	
опублікований	опублік.	
опублікував	опубл.	
організація	орг.	
оригінал	ориг.	
оркестр	орк.	
оркестровка	оркестр.	
острів	о-в	При назві
офіційний	офіц.	
оформлення	оформ.	
П		
пан (пані)	п.	При прізвищі
параграф	§	Умовна позначка при цифрах
парламентський	парлам.	
партитура	партит.	В області кількісної характеристики
педагогічний	пед.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
перевидання	перевид.	
переглянутий	перегл.	
передмова	перед м.	
переклад	пер.	
перекладач	пер.	При прізвищі
переробка	перероб.	
перероблено	переробл.	
персональний	персон.	
перспективний	персп.	
перфокарта	пкарта	
перфострічка	пстрічка	
письменник	письм.	
південний	півд.	
північний	півн.	
під керівництвом	під керівн.	
підвищення	підвищ.	
підготовка	підготов.	
підготував	підгот.	
підзаголовок	підзаг.	
підписано до друку	підп. до друку	
підприємство	п-во	
підручник	підруч.	
планування	планув.	
пластичний	пластич.	
племінний	плем.	
площа	пл.	При назві
повідомлення	повідомл.	
поетичний	поетич.	
показчик(показник)	показч. (показн.)	
полемічний	полем.	
поліграфічний	полігр.	
політологія	політол.	
полтавський	полтав.	
помічник	пом.	
популярний	попул.	
портрет	портр.	
посібник	посіб.	
початковий	почат.	
поштова скринька	п/с	
пояснення	поясн.	
правління	правл.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
правознавство	правознав.	
практичний	практ.	
праці	пр.	У значенні: «Наукові роботи»
предметний	предм.	
препринт	препр.	
приватизація	приватиз.	
пригодницький	пригод.	
приклад	прикл.	
прикладний	приклад.	
примірник	пр.	При цифрах
примітка	прим.	
природничий	природи.	
присвячується	присвяч.	
проблема	пробл.	
провулок	пров.	При назві
програма	прогр.	
програмування	програмує.	
продовження	продовж.	
продовольчий	прод.	
проектно-конструкторське бюро	ПКБ	Скорочується також у заголовку опису
проектування	проектує.	
промисловий	пром.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
промисловість	пром-сть	
пропозиція	пропоз.	
проспект	просп.	При назві
професійна спілка	профспілка	Скорочується також у заголовку опису
професійний	проф.	Скорочується також у заголовку опису
професор	проф.	При прізвищі
професорсько-викладацький	проф.-викл.	
процент (відсоток)	%	Умовна позначка при цифрах
псевдонім	псевд.	
публікація	публ.	
публіцистика	публіц.	
публічний	публіч.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
Р		
радіоелектроніка	радіоелектрон.	
район	р-н	Скорочується також у заголовку опису
районна державна адміністрація	райдержадмін.	
районна рада	райрада	
районний	район.	
районний відділ внутрішніх справ	РВВС	
раціоналізаторський	рац.	
раціональний	раціон.	
редактор	ред.	При прізвищі
редакційна колегія (редколегія)	редкол.	
редакційно-видавничий відділ	РВВ	
редакція	ред.	
режисер	реж.	При прізвищі
резюме	рез.	
реклама	рекл.	
рекомендаційний	реком.	
рекомендація	рек.	
релігійний	реліг.	
репринт	репр.	
репродукція	репрод.	
реставрація	реставр.	
ретроспективний	ретросп.	
реферат	реф.	
реферативний журнал	РЖ	
рецензія	рец.	
рисунок (малюнок)	рис. (мал.)	
рівненський	рівнен.	
рік (роки)	р. (рр.)	При цифрах
річка	р.	При назві
розвиток	розв.	
розв'язування	розв'яз.	
розділ	розд.	У значенні: «Частина»
роздільна пагінація	розд. паг.	
розповсюдження	розповсюдж.	
розробив	розроб.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
розроблено	розробл.	
розширений	розшир.	
російський	рос.	
ротапринт	ротапр.	
рубрика	рубр.	
рубрикатор	рубрик.	
рукописний	рукоп.	
румунський	рум.	
С		
санітарний	сан.	
Санкт-Петербург	С.Пб.	В зоні вихідних даних
сатиричний	сатир.	
святий	св.	
секретар	секр.	При прізвищі
секунда	с	При цифрах
селище	с-ще	При назві
селище міського типу	сmt	Те саме
селищна рада	селищрада	
село	с.	При назві
селянський	селян.	
семінарський	семінар.	
сенсаційний	сенсац.	
серія	сер.	
серпень	серп.	
сесія	сес.	
симпозіум	симп.	
симфонічний	симф.	
система автоматизованого проектування	САПР	
систематичний	сист.	
сільська рада	сільрада	
сільськогосподарський	с.-г.	Скорочується також у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
Сімферополь	Сімф.	В області вихідних даних
січень	січ.	
скандинавський	сканд.	
складання	склад.	
скорочення	скор.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
словацький	словац.	
словенський	словен.	
словник	слов.	
слово	сл.	
слов'янський	слов'ян.	
службовий	служб.	
соціальний	соц.	
соціологія	соціол.	
спеціальність	спец.	
специфікація	специф.	
співавтор	співавт.	
співробітник	співроб.	
спільне підприємство	сп	
спорудження	спорудж.	
станція	ст.	При назві
старший	старш.	
статистичний	стат.	
стаття	ст.	
стереотипний	стер.	
стереофонічний	стереофон.	
століття (сторіччя)	ст.	При цифрах
сторінка	с.	Те саме
студент	студ.	
студентський	студент.	
сумський	сум.	
суспільний	суспіл.	
суспільство	сусп-во	
східний	сх.	
сценарій	сцен.	
Т		
та інші	та ін.	
таблиця	табл.	
татарський	татар.	
творче об'єднання	ТО	
творчий	творч.	
тезиси	тез.	
телеграфний	телегр.	
телефільм	тф	
теоретичний	теорет.	
територіальний	терит.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
термічний	терміч.	
Тернопіль	т.	В області вихідних дах
тернопільський	терноп.	
технічний	техн.	
технологічний	технол.	
тиждень	тижд.	
тижневий	тиж.	В описі періодичних видань
тисяча	тис.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
титульний аркуш	тит. арк.	
товариство	т-во	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка жд, якщо не є першим словом заголовка
товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	
том (томи)	т.	При цифрах
торговельний	торг.	
травень	трав.	
тракторний	тракт.	
транскрипція	транскр.	
транслітерація	трансліт.	
транспорт	трансп.	
турецький	турец.	
У		
у тому числі (в тому числі)	у т.ч. (в т.ч.)	
уведення (введення)	увед. (введ.)	
уводиться (вводиться)	увод. (ввод.)	
угорський	угор.	
удосконалення (вдосконалення)	удоскон. (вдоскон.)	
укладач	уклад.	При прізвиці
укладено	уклад.	
українознавство	українознав.	
український	укр.	
умовний друкований аркуш	ум. друк. арк.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
універсальна десяткова класифікація	УДК	
університет	ун-т	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
університетський	унів.	
упорядкував	упоряд.	
упорядкування	упорядкув.	
упорядник	упоряд.	При прізвищі
управління	упр.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
уривок	урив.	
устаткування	устатк.	
учасник	учасн.	
училище	уч-ще	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
Ф		
фабрика	ф-ка	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
факсиміле	факс.	
факультативний	факульт.	
факультет	ф-т	
фантастика	фантаст.	
фармацевтичний	фармац.	
федерація	федер.	
фестиваль	фест.	
фізичний	фіз.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
філіал (філія)	філ.	
філологія	філол.	
філософія	філос.	
фільмографія	фільмогр.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
фільмокопія	фкоп.	
фінансовий	фін.	
фонограма	фоногр.	
формування	формув.	
фортепіано	ф-но	
фотографія	фотогр.	
фотокопія	фотокоп.	
фототипія	фототип.	
фрагмент	фрагм.	
французький	фр.	
футляр	футл.	
Х		
Харків	Х.	В області вихідних даних
харківський	харк.	
хвилина	хв	При цифрах
херсонський	херсон.	
хімічний	хім.	Скорочується у заголовку опису, якщо не є першим словом заголовка
Хмельницький	хмельниц.	
хорватський	хорв.	
хореографія	хореогр.	
хоровий	хор.	
християнський	християн.	
художник	худож.	При прізвищі
Ц		
центральний комітет	цк	Скорочується також у заголовку опису
церковний	церк.	
цитований	цит.	
цифрова обчислювальна машина	цом	
ціна	ц.	При цифрах
Ч		
часопис	часоп.	При цифрах
частина	ч.	Те саме
червень	черв.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
черкаський	черкас.	
чернівецький	чернів.	
чернігівський	черніг.	
чеський	чес.	
число	чис.	При цифрах
член-кореспондент	чл.-кор.	При прізвищі та назві установи
Ш		
школа	шк.	
Щ		
щодакдний (щодакдно)	щодакд.	В описі періодичних видань
щоденний (щоденно)	щоден.	
щоквартальний (щоквартально)	щокв.	В описі періодичних видань
щомісячний (щомісячно)	щомісяч.	
щорічний (щорічно)	щоріч.	
щотижневий (щотижнево)	щотиж.	
Ю		
ювілейний	ювіл.	
юнацький	юнац.	
Я		
японський	яп.	

МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЙ СТАНДАРТ

СИСТЕМА СТАНДАРТОВ ПО ИНФОРМАЦИИ,
БИБЛИОТЕЧНОМУ И ИЗДАТЕЛЬСКОМУ ДЕЛУ
БИБЛИОГРАФИЧЕСКАЯ ЗАПИСЬ.
СОКРАЩЕНИЕ СЛОВ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ
ОБЩИЕ ТРЕБОВАНИЯ И ПРАВИЛА

Издание официальное

ГОССТАНДАРТ РОССИИ
МОСКВА**Предисловие**

1. РАЗРАБОТАН Техническим Комитетом по стандартизации ТК 191 «Научно-техническая информация, библиотечное издательское дело»

ВНЕСЕН Госстандартом России

2. ПРИНЯТ Межгосударственным Советом по стандартизации, метрологии и сертификации (отчет Технического секретариата № 1 от 15.03.94)

За принятие проголосовали:

Наименование государства	Наименование национального органа по стандартизации
Республика Беларусь	Белстандарт
Республика Казахстан	Госстандарт республики Казахстан
Республика Узбекистан	Узгосстандарт
Российская Федерация	Госстандарт России
Украина	Госстандарт Украины

3. Настоящий стандарт соответствует ИСО 832–75 «Информация и документация. Библиографическое описание и ссылки. Правила сокращения»

4. Постановлением Комитета Российской Федерации по стандартизации, метрологии и сертификации от 13.12.94 № 308 межгосударственный стандарт ГОСТ 7.12–94 введен в действие непосредственно в качестве государственного стандарта Российской Федерации с 1 июля 1995 г.

5. ВЗАМЕН ГОСТ 7.12–77

Содержание

- 1 Область применения
- 2 Нормативные ссылки
- 3 Правила сокращения слов и словосочетаний
- 4 Применение сокращений слов и словосочетаний
- 5 Особые случаи сокращения слов и словосочетаний, часто встречающихся в библиографической записи

ГОСТ 7.12–93

МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЙ СТАНДАРТ

Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу

БИБЛИОГРАФИЧЕСКАЯ ЗАПИСЬ. СОКРАЩЕНИЕ СЛОВ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Общие требования и правила

System of standards on information, librarianship and publishing.

Bibliographic record. Abbreviation of words in the Russian language.

General requirements and rules

Дата введения 1995–07–01

1. ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

Настоящий стандарт устанавливает общие требования и правила сокращения слов и словосочетаний на русском языке, а также особые случаи сокращения слов, часто встречающихся в библиографической записи.

Стандарт предназначен для библиотек, органов научно-технической информации, книжных палат, издателей (издательств, издающих организаций и других юридических лиц), создающих и (или) использующих библиографические записи (включая библиографические ссылки) на различные виды документов.

Допускается применять сокращения, не предусмотренные настоящим стандартом, или более краткие варианты сокращения слов, чем в данном стандарте, при наличии справочного аппарата, обеспечивающего их расшифровку.

2. НОРМАТИВНЫЕ ССЫЛКИ

В настоящем стандарте использована ссылка на следующий стандарт:
ГОСТ 7.1–84 СИБИД. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления

3. ПРАВИЛА СОКРАЩЕНИЯ СЛОВ И СЛОВСОЧЕТАНИЙ

3.1. Сокращению подлежат различные части речи. Для всех грамматических форм одного и того же слова применяется одно и то же сокращение, независимо от рода, числа, падежа и времени.

Список особых случаев сокращения слов приведен в разделе 5.

Допускается использовать общепринятые сокращения, не приведенные в разделе 5, например:

высшее учебное заведение – вуз

до нашей эры – до н. э.

сантиметр – см

3.2. При сокращении слов применяют усечение, стяжение или сочетание этих приемов. Вне зависимости от используемого приема при сокращении должно оставаться не менее двух букв, например:

иллюстрация – ил.;

институт – ин-т;

типография – тип.

Сокращение слова до одной начальной буквы допускается только для общепринятых сокращений и отдельных слов, приведенных в разделе 5, например.

век – в.;

карта – к.;

год – г.,

страница – с.

3.3. Имена существительные сокращают только в том случае, если они приведены в разделе 5.

Сокращения, принятые для имен существительных, распространяются на образованные от него прилагательные, глаголы и страдательные причастия, например:

доработка,

доработал,

доработанный – дораб.

Примечание – Правила сокращения в библиографической записи не распространяются на слова, образованные от существительного, приведенного в разделе 5

3.4. Прилагательные и причастия, оканчивающиеся на:

-авский	-иальный
-адский	-ийский
-ажный	-инский
-азский	-ионный
-айский	-ирский
-альный	-ительный
-альский	-ический
-анный	-кий
-анский	-ний
-арский	-ный
-атский	-ованный
-ейский	-овский
-ельный	-одский
-ельский	-ольский
-енный	-орский
-енский	-ский
-ентальный	-ской
-ерский	-ческий
-еский	

сокращают отсечением этой части слова.

Прилагательные, оканчивающиеся на – графический, – логический, – номический, сокращают отсечением следующих частей слова: – афический, – огический, – омический, например:

географический – геогр.

биологический – биол.

астрономический – астрон.

3.4.1. Если отсекаемой части слова предшествует буква «й» или гласная буква, при сокращении следует сохранить следующую за ней согласную, например:

крайний – крайн.

ученый – учен.

3.4.2. Если отсекаемой части слова предшествует буква «ь», то слово при сокращении должно оканчиваться на стоящую перед ней согласную, например:

польский – пол.

сельский – сел.

3.4.3. Если отсекаемой части слова предшествует удвоенная согласная, при сокращении следует сохранить одну из согласных, например:

классический – клас.

металлический – метал.

3.4.4. Если слово можно сократить отсечением различного количества букв, при его сокращении следует опускать максимальное количество букв, например:

фундаментальный – фундаментал., фундамент., фундам.

следует сократить: фундам.

Если при наиболее кратком варианте сокращения возникает затруднение в понимании текста библиографической записи, следует применять более полную форму сокращения, например:

комический – комич.

статический – статич.

3.4.5. Прилагательные и причастия в краткой форме сокращают так же, как и в полной форме, например:

изданный, издан, издано – изд.

3.5. Слова, отличающиеся только приставками, сокращают одинаково, например:

автор – авт.

соавтор – соавт.

народный – нар.

Международный – междунар.

3.6. При сокращении сложных слов и словосочетаний каждую составную часть сокращают в соответствии с 3.2–3.6 и разделом 5. При этом учитывается следующее:

3.6.1. В сложных словах, пишущихся слитно, сокращают либо первую, либо последнюю часть слова или оставляют первые буквы слов, составляющие сложное слово, например.

микрофиша – мфиша

видеофонограмма – видеофоногр.

диафильм – дф.

3.6.2. В сложных словах, пишущихся через дефис, сокращают каждую часть слова и сокращение также записывают через дефис, например:

профессионально-технический – проф.-техн.

3.6.3. В словосочетании сокращают каждое слово, например:

вспомогательная карточка – вспом. карт.

раздельная пагинация – разд. паг.

В отдельных устойчивых словосочетаниях, приведенных в разделе 5, слова сокращают только в составе данного словосочетания, например:

титульный лист – тит. л.

выходные данные – вых. дан.

без года – б. г.

3.7. Прописные и строчные буквы, а также точки применяются в сокращениях в соответствии с правилами грамматики русского языка.

3.7.1. Сокращение обозначается точкой.

Точку не ставят, если сокращение образовано стяжением и сокращенная форма оканчивается на ту же букву, что и полное слово, например:

автор – авт.

издательство – изд-во.

3.7.2. Акронимное сокращение записывается прописными буквами без точек, например:

акционерное общество – АО.

Допускается использовать некоторые устойчивые сокращения, форма которых отражает сложившуюся практику их применения, например:

железная дорога – ж. д.

новая серия – Н. С.

4. ПРИМЕНЕНИЕ СОКРАЩЕНИЙ СЛОВ И СЛОВСОЧЕТАНИЙ

4.1. В библиографической записи сокращают слова и словосочетания во всех областях библиографического описания и в других частях записи, включая заголовок, аннотацию и реферат, с учетом условий применения сокращений, оговоренных в разделе 5.

4.2. Правила применения сокращений слов и словосочетаний в каждом элементе библиографического описания установлены ГОСТ 7.1 и действующим сводом правил составления библиографической записи.

4.3. Не допускается сокращение слов в основном и параллельном заглавии.

Сокращение слов в заглавии, приводимом в сведениях о документе, в котором помещена составная часть, производится по правилам составления аналитического описания.

4.4. Сокращение слова или словосочетания не допускается, если при расшифровке сокращения возможно различное понимание текста библиографической записи.

ОСОБЫЕ СЛУЧАИ СОКРАЩЕНИЯ СЛОВ И СЛОВСОЧЕТАНИЙ, ЧАСТО ВСТРЕЧАЮЩИХСЯ В БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЙ ЗАПИСИ

Слово (словосполучения)	Скорочення	Умова застосування
А		
авантитул	авантит.	
август	авг.	
автограф	автогр.	
автономный	авт.	Перед словами: область, округ, республика
автор	авт.	
автореферат	автореф.	
авторское свидетельство	а. с.	
адаптация	адапт.	
административный	адм.	Сокращается также в заголовке
азербайджанский	азерб.	
академик	акад.	При фамилии или названии учреждения
академия	акад.	
акционерное общество	АО	
алфавитный	алф.	
альманах	альм.	
американский	амер.	
аннотация	аннот.	
антология	антол.	
апрель	апр.	
армянский	арм.	
архив	арх.	
ассоциация	ассоц.	
аудиовизуальный	ав.	
африканский	афр.	
Б		
без года	б.г.	
без издательства	б.и.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
без места	б.м.	
без цены	б.ц.	
бесплатно	беспл.	
библиография	библиогр.	
библиотека	б-ка	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
библиотечка	б-чка	
библиотечный	библ.	
биобиблиография	биобиблиогр.	
биография	биогр.	
брошюра	бр.	
бюллетень	бюл.	При цифрах
В		
введение	введ.	
вводится	ввод.	
вестник	вестн.	
вечерний	веч.	При обозначении выпуска газеты
видеокассета	вк.	
видеофонограмма	видеофоногр.	
вкладной лист	вкл. л.	
включительно	включ.	
вопросы	вопр.	
воспроизведение	воспр.	
восточный	вост.	
вспомогательный	вспом.	
вступление	вступ.	
выпуск	вып.	
выпускные данные	вып. дан.	
выставка	выст.	
высший	высш.	
выходные данные	вых. дан.	
вьетнамский	вьет.	
Г		
газета	газ.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
глава	гл.	При цифрах и в примечаниях
главный	гл.	
голландский	гол.	
город	г.	При названии
городской	гор.	Сокращается также в заголовке
государственный	гос.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
гравюра	грав.	
грампластинка	грп.	
график	граф.	
Д		
действие	д.	При цифрах
декабрь	дек.	
депонированный	деп.	
дефектный	деф.	В примечаниях
деятель	деят.	В наименовании почетного звания
диаграмма	диагр.	
диапозитив	диапоз.	
диафильм	дф.	
дискография	дискогр.	
дискуссия	дискус.	
диссертация	дис.	
добавление	доб.	
доклад	докл.	
доктор	д-р	В названии ученой степени
документ	док.	
допечатка	допеч.	
дополнение	доп.	
доработка	дораб.	
доцент	доц.	При фамилии или названии учреждения
Е		
ежедневный	ежеднев.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
Ж		
железная дорога	ж. д.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
железнодорожный	ж.-д.	То же
журнал	журн.	
З		
заведующий	зав.	При названии учреждения
завод	з-д	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
заглавие	загл.	
заместитель	зам.	
замечание	замеч.	
западный	зап.	
записки	зап.	
значительно	знач.	
И		
известия	изв.	
извлечение	извлеч.	
издание	изд.	
издатель	изд.	
издательство	изд-во	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
изложение	излож.	
изменение	изм.	
изображение	изобр.	
изобретение	изобрет.	
иллюстратор	ил.	При фамилии
иллюстрация	ил.	
имени	им.	Сокращается также в заголовке,
именной	имен.	
институт	ин-т	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
інформаційний	інформ.	То же
інформація	інформ.	
ірландський	ирл.	
исландський	исл.	
исполнение	исполн.	
исполнитель	исполн.	При фамилии
исправление	испр.	
исследование	исслед.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
исторический	ист.	
итальянский	итал.	
К		
кабинет	каб.	
казахский	каз.	
кандидат	канд.	В названии ученой степени
карта	к.	При цифрах
картина	карт.	То же
картограмма	картогр.	
карточка	карт.	
каталог	кат.	
кафедра	каф.	
квартал	кв.	
кинофильм	кф.	
киргизский	кирг.	
класс	кл.	
книга	кн.	
комиссия	комис.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
комитет	ком.	То же
комментарий	коммент.	
комментатор	коммент.	При фамилии
конгресс	конгр.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
конференция	конф.	То же

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
кооперация	кооп.	
копейка	к.	При цифрах
копия	к.	
коробка	кор.	
корреспондент	кор.	При фамилии или при названии газеты (журнала)
краевой	краев.	Сокращается также в заголовке
Л		
лаборатория	лаб.	
Ленинград	Л.	В выходных данных
лист	л.	При цифрах и в примечаниях
литература	лит.	
литография	литогр.	
М		
македонский	макед.	
математический	мат.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
медицинский	мед.	То же
месяц	мес.	
механический	мех.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
микрокарта	мк.	
микрокопия	мкоп.	
микрофильм	мф.	
микрофиша	мфиша	
микрофотокопия	мфотокоп.	
министерство	м-во	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
младший	мл.	Сокращается также в заголовке
монография	моногр.	
Москва	М.	В выходных данных

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
Н		
надзаголовок	надзаг.	
название	назв.	
напечатанный	напеч.	
народный	нар.	
научный	науч.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
национальный	нац.	То же
начало	нач.	При цифрах
немецкий	нем.	
нидерландский	нидерл.	
Нижний Новгород	Н. Новгород	В выходных данных
новая серия	н. с.	
номер	№	При цифрах
номограмма	номогр.	
норвежский	норв.	
нотопграфия	нотогр.	
ноябрь	нояб.	
О		
областной	обл.	Сокращается также в заголовке
область	обл.	То же
обложка	обл.	В примечаниях
обработка	обраб.	
общество	о-во	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
общий	общ.	
объединение	об-ние	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
объединенный	объед.	
оглавление	огл.	
около	ок.	При цифрах
округ	окр.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
окружной	окр.	То же
октябрь	окт.	
опубликованный	опубл.	
организация	орг.	
оригинал	ориг.	
основатель	осн.	
ответственный	отв.	
отдел	отд.	
отделение	отд-ние	
отпечатанный	отпеч.	
оттиск	отт.	
оформление	оформ.	
П		
пагинация	паг.	
патент	пат.	
педагогический	пед.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
перевод	пер.	
переводчик	пер.	При фамилии
переиздание	переизд.	
переложение	перелож.	
перепечатка	перепеч.	
переплет	пер.	
переработка	перераб.	
персидский	перс.	
перфокарта	перфок.	
перфолента	перфол.	
печатный	печ.	
план	пл.	
подготовка	подгот.	
подзаголовок	подзаг.	
подобрал	подобр.	
полный	полн.	
популярный	попул.	
портрет	портр.	
посвящение	посвящ.	
поселок	пос.	При названии
послесловие	послсл.	
предисловие	предисл.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
предметный	предм.	
председатель	пред.	При названии учреждения
прекращен	прекр.	
препринт	препр.	
приложение	прил.	
примечание	примеч.	
приплетено	припл.	
продолжение	продолж.	
производственный	произв.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
производство	пр-во	
промышленность	пром-сть	
промышленный	пром.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
профессиональный	проф.	То же
профессор	проф.	При фамилии или названии учреждения
псевдоним	псевд.	
публикация	публ.	
Р		
раздел	разд.	При цифрах и в примечаниях
разработка	разраб.	
район	р-н	Сокращается также в заголовке
районный	район.	То же
расширенный	расш.	
регистр	рег.	
редактор	ред.	
редакционная коллегия, редколлегия	редкол.	
редакция	ред.	
резюме	рез.	
рекомендательный	рек.	
репринт	репр.	
репрография	репрогр.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
репродукция	репрод.	
республика	респ.	
ретроспективный	ретросп.	
реферат	реф.	
реферативный журнал	РЖ	
референт	реф.	При фамилии
рецензия	рец.	
рисунок	рис.	
Ростов-на-Дону	Ростов н/Д.	
ротапринт	ротапр.	
рубль	р.	При цифрах
руководитель	рук.	
руководство	рук.	
рукопись	рукоп.	
румынский	рум.	
С		
Санкт-Петербург	СПб.	В выходных данных
санкт-петербургский	с.-петерб.	
сборник	сб.	
свыше	св.	При цифрах
северный	сев.	
сельскохозяйственный	с.-х.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
сентябрь	сент.	
серия	сер.	
сессия	сес.	
симпозиум	симп.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
систематический	сист.	
следующий	след.	
словарь	слов.	
служебный	служ.	
смотри	см.	
собрание	собр.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
совещание	совещ.	
содержание	содерж.	
соискание	соиск.	
сокращение	сокр.	
сообщение	сообщ.	
составление	сост.	
составитель	сост.	
сочинение	соч.	
спецификация	специф.	
справочник	справ.	
станция	ст-ца	При названии
станция	ст.	То же
старший	ст.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
статистический	стат.	
статья	ст.	
стенограмма	стеногр.	
степень	степ.	
стереотипный	стер.	
столбец	стб.	При цифрах и в примечаниях
страница	с.	То же
строительный	строит.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
строительство	стр-во	
Т		
таблица	табл.	
таджикский	тадж.	
тезисы	тез.	
тетрадь	тетр.	
типография	тип.	
титульный лист	тит. л.	
том	т.	При цифрах и в примечаниях
транспорт	трансп.	
труды	тр.	
турецкий	тур.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
У		
узбекский	узб.	
указатель	указ.	
украинский	укр.	
университет	ун-т	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
университетский	унив.	
управление	упр.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
утверждение	утв.	
утренний	утр.	При обозначении выпуска газеты
учебник	учеб.	
Ф		
фабрика	ф-ка	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
факсимиле	факс.	
факультет	фак.	
февраль	февр.	
физический	физ.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
филиал	фил.	
философский	филос.	
фильмография	фильмогр.	
фламандский	флам.	
фонограмма	фоногр.	
фотограф	фот.	
фотография	фот.	При фамилии
фотокопия	фотокоп.	
фрагмент	фрагм.	
французский	фр.	
фронтиспис	фронт.	
футляр	футл.	

Слово (словосполучення)	Скорочення	Умова застосування
Х		
химический	хим.	Сокращается также в заголовке, если не является его первым словом
хозяйственный	хоз.	
хозяйство	хоз-во	
художник	худож.	При фамилии
Ц		
цветной	цв.	
цена	ц.	При цифрах
Ч		
часть	ч.	
чертеж	черт.	
член	чл.	При фамилии или названии учреждения
Ш		
школа	шк.	
шмуцтитул	шмуцтит.	
Э		
экземпляр	экз.	
энциклопедия	энцикл.	
эстонский	эст.	
Я		
язык	яз.	
январь	янв.	
японский	яп.	

Методичне видання

**ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ
ТА ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ
БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
ДОКУМЕНТА**

Відповідальний за випуск
Голиш Григорій Михайлович

Укладач:
Конджарян Наталія Григорівна

Коректор:
Блажско Надія Іванівна

Комп'ютерне верстання:
Любченко Л. Г.

Підписано до друку 17.12.2013. Формат 84x108/16.
Ум. друк. арк. 3,6. Тираж 50 пр. Зам. № 4894

Видавець і виготівник видавничий відділ
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
Адреса: бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, Україна, 18031
Тел. (0472) 37-13-16, факс (0472) 35-44-63,
e-mail: vydav@cdu.edu.ua, <http://www.cdu.edu.ua>
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №3427 від 17.03.2009 р.